

СКУПШТИНА БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА БРЧКО ДИСТРИКТА БИХ
ЗА ПЕРИОД 2008 - 2017**

Брчко, јун 2009.

Драги суграђани,

Глобализација је нови поглед на свијет, његова темељна измјена. Слободно европско тржиште је мјесто сусрета развијених и мање развијених. Више нема могућности за увођење царинских и других заштита. Властити развој је једини начин успјешне заштите. Глобализација је повећан притисак на промјене. Само ће они који буду у стању да се убрзано мијењају опстати и напредовати.

Због тога, ако би се тражила основна ријеч која најпотпуније изражава садржај и опредјељење у нашој Стратегији, која је у највећем дјелу у складу са овим временом и која га највише објашњава, је ријеч ПРОМЈЕНА.

Точак економских и свих других напредовања се окреће на својини. Развој и није ништа друго него развој својине. Напуштају се својински облици нижег и освајају својински облици вишег капацитета богаћења о чему развијени тако поуздано свједоче. Знајући то одлучили смо се на најтежи корак у нашој Стратегији-на промјену својине као једину основу успјеха. Одлучили смо се да наше раскошно природно богатство, прије свега пољопривредно земљиште, ослободимо притиска историјски превазиђене ситносопственичке својине која га држи у стању крајње нерационалне употребе. Развијајући савремене корпоративне облике власништва и управљања, онако како је то на страни развијених, најбољи је начин нашег успјешног укључивања у отворено европско тржиште.

У Стратегији су наведени бројни циљеви, програми, пројекти, који су наши задаци за будућност. Ипак, то је само оквир довољно узак да би се одржало основно усмјерење, а довољно широк да би се могле у њега смјестити промјене из будућности.

Стратегија је поглед у будућност онакву какву желимо и за коју вјерујемо да је могућа. Она је могућа само у мјери у којој је сви грађани, све институције прихвате као начин и основни правац свог активног дјеловања. Знајући колико волите овај град и овај крај; колико сте одлучни да овдје останете и да властитим енергијама овдје градите боље сутра; колико сте привржени остварењу заједничких нам циљеве увјерен сам да ћемо наћи снаге да реализујемо Стратегију развоја Брчко дистрикта Босне и Херцеговине 2008.-2017. године.

С посебним поштовањем,

*Градonaчелник
Драган Пајић*

Карта Брчко¹

¹ Извор: Просторни план Брчко дистрикта БиХ

SADRŽAJ

1. Социоекономска анализа	7
2. Ново развојно окружење	11
3. Основна замисао	17
4. Принципи	24
4.1. Општи принцип	24
4.2. Принципи локалне заједнице	26
5. Вриједности	28
6. SWOT анализа	29
7. Мисија и визија	30
8. Циљеви развоја	32
9. Од циља до пројекта	71
10. Управљање стратегијом	79

Кулина Бана бр. 28, 76300 Бијељина
ЈИБ: 4401906780002; ПИБ: 401906780002; МБ: 1973231
Основни Суд Бијељина 080-0-РЕГ-09-000 247
Тел. 055/242-080, Факс: 055/242-081
ЖР: 555-001-00048474-47 Нова Банка Бијељина
е-маил: економскиинститут@теол.нет

1. СОЦИОЕКОНОМСКА АНАЛИЗА

Историја. Постоје докази да се овдје живјело и у каменом добу. Село Брчко се први пут помиње у турским документима 1548. године. Почетком осамнаестог вијека пред најездом аустријске војске Брчко је било потпуно разорено. Касније свој живот наставља као војна постаја развијајући се све више као важно трговачко мјесто.

Крајем 19-ог вијека гради се мост на Сави и пруга до Винковаца. У том времену у Брчком се формира једна од важних европских тржница шљиве. У 1883. години се оснива Трговачка школа која 1923. године прераста у Трговачку академију (средња школа). У времену комунизма Брчко израста у важан центар прехранбене индустрије. Овдје је била концентрисана највећа производња меса у Босни и Херцеговини. Брчко је тада највећи произвођач сточне хране и једини произвођач јестивог уља.

Природни ресурси. Брчко дистрикт БиХ заузима површину од 493,3 км² што чини 1 % територије Босне и Херцеговине. Надморска висина се креће од 85 м до 500 м.

Клима је умјерено-континентална. Просјечна годишња температура је изнад 10°C, са количином падавина од 700-800 мм. Не постоје већи комплекси шума. Парцеле су углавном мале и расцјепкане. Окосницу хидрографске мреже чини ријека Сава која је пловна више од 260 дана у години. Притоке су ријеке Тиња, Брка, Лукавац, Рашљанска ријека, Зовичица, Ломница и Степачка ријека. Високе поплавне воде један је од проблема овог подручја.

Водоснабдијевање Брчко дистрикта БиХ се врши са експлоатационог поља „Плазуље“. У самом граду постоје још два изворишта „Савски мост – Бимекс“ и „Прњавор“. У току је реализација пројекта пречишћавања воде ријеке Саве у воду за пиће капацитета 330 л/с.

Биодиверзитет је посебно вриједан природни ресурс. Изванредно је богатство флором и фауном.

Становништво. Процјењује се данас да у Брчко дистрикту БиХ живи око 75.000 становника у близу 23.000 домаћинстава. Према попису 1991. године у тадашњој општини Брчко живјело је 87.332 становника. Процјењује се да, због последица рата, изван дистрикта живи око 28.000 становника који се воде као привремено одсутни, а да се у дистрикт уселило око 25.000 лица.

Просјечна старост је 37,76 година. Од укупног броја (75.000) на радно способно становништво отпада око 49.000, док контингент радне снаге броји до 32.000 од чега је запослено 14.000 лица а незапослено 18.000 лица.

Привреда. Бруто домаћи производ (2007) износи 562.344 хиљада КМ, што по становнику износи око 7.500 КМ. Вриједност потрошачке корпе (2006) у дистрикту износи 62 % просјечне нето плате (у ФБиХ 93 %, у РС 79 %).

За оцјену конкурентских развојних способности привреде битна су њена квалитативна обиљежја. Дијелом се то може сазнати и из њене структуре.

**Основна структура бруто друштвеног производа
Брчко дистрикта БиХ, Словенија, Њемачка**

Редни број	Назив	Брчко дистрикт БиХ		Словенија		Њемачка	
		хиљаде КМ 2007	%	милиони евра 2007	%	милијард у евра 2006	%
1.	Пољопривреда, шумарство, рибарство	49.923	9	712	2	20	1
2.	Индустрија	44.808	8	7.070	21	540	23
3.	Трговина, угоститељство, саобраћај	112.146	20	6.667	20	380	16
4.	Финансије	18.156	3	6.671	11	602	26
5.	Јавна управа, одбрана, обавезно социјално осигурање	93.811	17	1.683	5	121	5
6.	Порези минус субвенције	161.493	29	4.200	12	228	10
7.	Остало	46.573	14	7.468	29	416	19
	Укупно	562.344	100	34.471	100	2.307	100

Мјера квалитета, односно мјера конкурентских и репродуктивних способности одређене привреде је у односу примарних и секундарних привредних дјелатности, у односу пољопривреде и индустрије. Високо учешће пољопривреде у структури друштвеног производа указује на низак квалитет привреде. То је привреда опадајућих приноса. Конкурентске и репродуктивне способности привреде, протоком времена се погоршавају. Сасвим је другог квалитета привреда са високим учешћем индустрије. То је привреда растућих приноса. Кроз вријеме конкурентске и репродуктивне способности привреде су у порасту.

Привреда Брчког дистрикта БиХ је изузетно ниских конкурентских и репродуктивних способности. Квалитет привреде је низак. У односу на

словеначку привреду овдје је учешће пољопривреде (9 %) веће за 4,5 пута, а у односу на њемачку привреду учешће је веће за девет пута.

На другој страни учешће индустрије је ниже (8 %) од учешћа пољопривреде (9 %). У односу на словеначку привреду учешће индустрије је у дистрикту мање за 2,6 пута, а у односу на њемачку привреду за 2,9 пута.

Привреди Брчко дистрикта БиХ предстоји дуг и напоран пут својих темељних квалитативних, структурних помјерања да би стекла снагу конкурентског сусретања на отвореном европском тржишту. Учешће индустрије мора да убрзано порасте уз значајно смањење учешћа пољопривредне производње. С обзиром да је пољопривредно земљиште основни природни ресурс пут ових пожељних и потребних структурних помјерања очито је да води преко раста обима пољопривредне производње и на тој основи убрзан развој прехранбене индустрије. Умјесто постојеће продаје непрерађених пољопривредних производа, остварила би се њихова индустријска прерада. То би повећало дохотке и запосленост али и промијенило међусобна учешћа. Порасло би учешће индустрије уз пад пољопривреде.

Деформисаност привредне структуре, као израз изузетно ниског квалитета привреде Дистрикта видљива је и на осталим ставкама, посебно у дијелу трговине и пореза. Учешће трговине (20 %) у дистрикту је 2,5 пута веће од учешћа индустрије. Истовремено у Словенији је учешће у трговини мање од учешћа индустрије за 5 %, док тај број у Њемачкој привреди износи 44 %. Учешће пореза у дистрикту (29 %) је веће од учешћа индустрије за 3,6 % док је у словеначкој привреди то учешће (12 %) мање од учешћа индустрије за 43 %. У њемачкој привреди тај број износи 67 %. Овакво високо учешће трговине у структури друштвеног производа дистрикта јасно упућује на изузетно висок платни дефицит (преко 320 милиона КМ-2008). Трговина дистрикта углавном тргује туђим робама. Деформисаност структуре је и на страни јавне управе (дистрикт 17 %, Словенија и Њемачка по 5 %) као и код пореза (дистрикт 29 %, Словенија 12 %, Њемачка 10 %).

У цјелини посматрано да би привреда Брчко дистрикта БиХ стекла и минималну конкурентску снагу предстоји јој изузетан напор властитих квалитативних (структурних) побољшања. За сада се не располаже ни минималном конкурентском снагом за успјешније укључивање у отворено тржиште.

Буџет и фискални капацитет. Структура извора јавних прихода је веома неповољна. Учешће индиректних пореза је 89 %, а директних 11 % што је

приближно структури из непосредног окружења. У односу на Европску унију, гдје су ова учешћа приближна, разлика је веома висока. То је извор не малих тешкоћа у управљању економским и социјалним развојним циљевима. Регресивност индиректних пореза уз њихово оволико учешће подстиче неоправдана богаћења и неоправдана сиромашења. Повећан порески терет подносе сиромашнији грађани што води расту социјалних разлика. Ниско учешће директних пореза онемогућава пожељна социјална кориговања. Недостају и значајније могућности пореског разликовања међу одређеним привредним дјелатностима као метода подстицаја. Очито је да стоји потреба остварења значајније пореске реформе.

Инфраструктура. Водоводна мрежа је дотрајала. Цијеви су углавном азбестно-цементне са великим губицима у дистрибуцији воде. Поплаве су озбиљан проблем дистрикта. Уз регулисање корита ријека и потока потребно је градити и систем за наводњавање. Канализациона мрежа је у лошем стању, застарјела и неодговарајућа. Стање депоније чврстог отпада је веома лоше, те је потребна њена санација.

Образовање. Образовањем у предшколском узрасту обухваћено је само 4 % ове старосне групе, што је испод просјека Босне и Херцеговине. Просторни капацитети по ученику у основним школама (4,9 м²) су изнад педагошког стандарда (2,3 м² у матичним и 2,8 м² у подручним школама). У Дистрикту су четири средње школе са 11.055 м² укупног простора (учионице, кабинети, зборнице, канцеларије, дворане). Економски факултет похађа око 1.200 студената. Динамика раста броја студената је већа од просјека Босне и Херцеговине.

Здравствено-социјална заштита. Главни узроци смрти су тумори и болести система крвотока (69 %, 2006). Становници Босне и Херцеговине, што се односи и на дистрикт (2004) проведу просјечно 87 % свог живота без болести и онеспособљености, односно просјечно 9,5 година проведу у болести што је за 2,2 године више од просјека Евр-а скупине (7,3 %). Перинатални морталитет у Дистрикту (2002-2006) износи просјечно 6,99 и незнатно је виша од просјека ЕУ, који износи 6,71. У Дистрикту (2006) је радило 2,15 љекара на 1.000 становника што је за око 1,5 љекара мање него у ЕУ. Од укупно око 13 милиона утрошених за социјалну заштиту (2007) на дјечији додатак је утрошено 68,10 %, сталну социјалну помоћ 9,4 %, једнократна помоћ пензионерима и осталим 10,6 %, сва остала социјална давања 11,9 %.

Култура и спорт. Култура и спорт још увијек носе претежна национална обиљежја. С обзиром да су култура и спорт најефикасније методе и

инструменти разумијевања другог и другачијег, то је у будућем времену потребно их третирати као дјелатности од посебног друштвеног интереса са јасном двоструком мисијом: као инструмент потпуне националне и културне идентификације и конституције народа и истовремено као простор интеракције и разумијевања различитости и потврђивања слободног друштва.

2. НОВО РАЗВОЈНО ОКРУЖЕЊЕ

У вријеме претежног бављења пољопривредом на свијету се живјело на приближно исти начин. Разликовања у развијености су потицала из разлика у природним богатствима (вода, шума, земља, клима). Израчунато је да су разлике биле минималне и да су око 1750. године износиле свега 1:2.

Кратко иза тога земље Западне Европе и Сјеверна Америка крећу на пут *прве велике друштвене промјене*. Напушта се претежно бављење пољопривредом и почињу да се остварују претежна индустријска запослења и извори доходака. Нико није могао ни да наслути које силне промјене ће то донијети.

За два вијека свијет се из основа измијенио. Умјесто претходне пољопривредне уједначености живљења, данашњи свијет је достигао тешко појмљива разликовања. Огромно је материјално концентрисање у најужем кругу развијених уз несмирено ширење сиромаштва на распрострањеној карти свијета до неподношљивих граница масовне глади.

Поново, скоро са истог мјеста, крајем осамдесетих година прошлог вијека, почиње *друга велика друштвена промјена* названа *глобализацијом*. То је прелаз из индустријског у постиндустријско друштво. То је прелаз са квантитативног на квалитативан економски раст, прелаз у економију и друштво вођено знањем и иновацијама. То је свијет у којем се са данашњег национално испарцелисаног тржишта прелази на јединствено европско и међународно тржиште. Државе се развлашћују својих традиционалних економских функција-монетарне и заштитне (царине и слично). То из основа мијења концепт привредног развоја. Нестаје вертикално управљање привредом на којој основи су се градили национални извозно-супститутивни модели привреде. Са вертикалног прелази се на хоризонтални, извозни модел привреде.

Развлашћивањем држава од њихових основних економских функција отвара се снажан *процес ретериторијализације привреде*. Са националног, тежиште развоја се преноси на регион. Глобализација се појављује као *процес појачане локализације*. То из темеља мијења изглед будућег свијета. Умјесто чврсто испреплетаних националних и економски штићених граница, ствара се свијет отвореног распрострањеног европског и свјетског тржишта на којем у конкурентској утакмици учествују региони и локалне заједнице, као основни носиоци привредног и укупног развоја. Умјесто Европе држава показује се Европа регија, посебно прекограничних. То је визија новог

свијета у чијој изградњи, пристајањем на европско придруживање, и сами учествујемо.

Локализација мијења садржаје конкуренције и приступе привредном развоју. Да би се успјело у оштрој међународној утакмици нису више довољне појединачне конкурентности него конкурентност локалне заједнице у цјелини. То битно мијења односе у локалној заједници. Умјесто досадашњег појединачног међусобног конкурисања сада се диже значење сарадње и међусобних подстицаја. Мора се заједнички давати да би се заједнички добивало.

Приступ привредном развоју доживљава основне измјене. Умјесто ранијег нагласка на мобилности сада се тежиште преноси на имобилност. *Да би се успјело у развоју локална заједница је дужна да пронађе властиту компаративну предност, да препозна свој одлучујући локални развојни фактор, усредсреди се на његово максимално коришћење и да на тој основи крене у развој и конкурентску међународну утакмицу.* То је стуб око којег се окупљају привредне и све друге активности локалне заједнице. Нова економска рационализација је заснована на мултипликацији укупних веза и односа у локалној заједници усмјерених на максимално коришћење примарне компаративне предности.

Као што конкуренција уступа мјесто сарадњи у оквиру локалне заједнице то се исто односи и на успостављање веза са другим локалним заједницама. Тјеране на максималну економску рационалност лако је претпоставити слојевитост територијалних дјеловања.

Да би се унаприједила властита конкурентност локална заједница ће нужно ступати у међусобне везе и сарадњу са другим локалним заједницама по основу разних секторских и гранских бављења. Ствараће се слојевите везе и односи са различитим територијалним удаљеностима. То ће води стварању *локалних мрежа* као новог израза просторно-економских интегрисања.

У кругу развијених квантитативни извори богаћења су увелико исцрпљени те је нужан прелазак на увећање економије њиховог коришћења. Прелази се са квантитативних на одлучујуће квалитативне факторе привредног раста. То је у пуној сагласности са принципом одрживости-увећати материјално богатство уз услов даљњег ненарушавања природе. Напори које развијени у том правцу чине су изузетни. Општи је покрет ка увећању знања и иновативности.

Иновативност је основна ријеч која одјекује у развојним стратегијама локалних заједница. Шири се мисао *о знању као кључној чињеници увећања богатства*. Пораст способности фирме, локалне заједнице, регије, државе везане су за иновације и прилагођавање новим околностима.. Борба за унапређење опште економске конкурентности углавном се односи на *привлачност локалне заједнице* на квалитет живота у њој. Привући најбољи кадар, посебно младе људе, омогући им да ту трајно остану, пружити им могућности да максимално развију властите креативне способности, сматра се основом увећања властите конкурентности.

Регионализација универзитета је, у средишту овог укупног бављења. То је највећа реформа универзитета која је на дјелу и која се икада могла и замислити. Универзитет више није само за то да, у својој аутономности, пружа добре образовне услуге. Због нових развојних околности он је приморан да се максимално укључи у живот средине у којој је смјештен, и да са њом дијели заједничку животну судбину. Са наставе тежиште се преноси на истраживање. У густој испреплетаној мрежи сарадње са многим организацијама и институцијама, усмјерене на успјешност локалне заједнице у цјелини, ствара се нови „иновативни миље“ који води расту „економије знања“ као првог услова раста конкурентности. Иновације више нису појединачна открића заснована на изумима. То је итеративан процес заснован на заједничком учењу и проналажењу. Ради се заправо о „спирали знања“ произишлој из бројних појединачних међуутицаја, сједињених на правцу стратешких развојних дјеловања локалне заједнице. То је позитивна екстерна економија заснована на локализацији укупног развојног процеса. „Локална заједница која учи“ је основа нове економске теорије развоја. У том правцу многе западне земље су већ донијеле нове законе о универзитетима, којима су их, посебно у дијелу њиховог финансирања, упутиле у значајном дијелу и на локалне материјалне изворе.

Остварења неких универзитета су изванредни. Напредак у знању и иновативности сигурно ће значајно увећати ионако високе конкурентске предности развијених. На путу развијања властите регионализације, дугом већ више од педесет година, западно-европске земље, у циљу успјешнијег укључивања у ново глобалистичко окружење убрзано раде на јачању позиције региона у развоју. У току је убрзан процес преноса не малих надлежности посебно у развојној и финансијској сфери (располагање природним ресурсима, фискална децентрализација, самосталност у доношењу развојних одлука и успостављању пословних веза и слично).

Разлози остварења широког отвореног тржишта као првог услова глобализације су у његовој ефикасности. Уска, национална тржишта су неефикасна и потребно их је замијенити распрострањеним отвореним међународним тржиштем високе ефикасности. На том јединственом отвореном тржишту повећане конкурентности треба да подједнако учествују и развијени и мање развијени. То је, за мање развијене, битна измјена историје у односу на историју сада развијених привреда. На свом историјском путу развијени су одгајали своје привреде на високим царинским и другим облицима заштите. Постепено, како су привреде нарастале расли су и захтјеви и потребе за отварањем граница и ширењем тржишта. То је основа бројних и разноврсних договора у кругу развијених.

На страни мање развијених углавном се наилазило на не мале царинске и друге заштите. Сада више тих заштита нема. *Мање развијени су упућени да остварују конкурентска сусретања са далеко надмоћнијим продуктивностима.* То је ново и тешко развојно оптерећење на које се наилази и на којег нема поузданог одговора. То је мјесто и стрепњи и надања.

Глобализација је појачана конкурентност али и *појачан притисак на иновативност, на промјене.* Како ће се овај проблем разријешити зависи од динамике односа ове двије појаве. Превлада ли појачана конкурентност глобализација ће се претворити у ново економско пропадање мање развијених, у убрзан раст богатства на једној и раст сиромаштва на другој страни.

Покрене ли се, под додатним глобалистичким притиском, увећање знања и иновативности, те потребна институционална помјерања, сви су изгледи да је глобализација у стању да испољи своје позитивне утицаје и на страни мање развијених.

Сигурно је да су високе царинске и друге заштите, са продуженим временом њиховог трајања, биле основ успореног развоја и неразвијености многих земаља. Многе погрешне одлуке и немоћ да се остварује властита промјена своје покриће су налазиле у заштити. Природно је да је то остављало земљу у неразвијености. Многи развојни потенцијали су остајали недовољно искоришћени. Али ту је управо резерва развоја мање развијених. Уколико се, под повећаним глобалистичким притиском, те пожељне промјене остваре, стоје све могућности наглог и успјешног убрзања развоја.

У почетку се то, што је од изузетног значаја, односи на *дио квантитативног раста* садржаног у увећању степена коришћења расположивих природних ресурса, који су до тада били недовољно искоришћени. Покретањем овог квантитативног уз пуно *садејство квалитативних развојних утицаја*, стоје све могућности успјешног савлађивања повећаног конкурентског притиска отвореног тржишта и успјешног укључивања у њега. Наравно, све ово под основним условом да се оствари властита пожељна промјена.

Оно што је *карактеристика отвореног тржишта је да оно дјелује у цјелини и без остатка*. Оно се односи на све и никога не оставља по страни. Од њега се није могуће сакрити, умакнути му. Није могуће извршити селекцију његових позитивних а зауставити штетне утицаје.

Истовремено оно дјелује без остатка, до краја. На њему се или опстаје или нестаје. Нема мјера заштите које би ублажиле одређене неповољне утицаје. *Властита развојна успјешност је једина реална мјера заштите*. Уколико се остварује висока развојна рационалност оствариваће се властити развој, побјеђиваће се и богатити. Уколико се пак у томе не успије, паст ће се у неразвој са реалним изгледима да ће неко други да оствари ангажовање незапослених и недовољно упослених фактора производње. Наравно да је то у стању да донесе веома ограничен развојни резултат који је далеко испод оног који се односи на властито успјешно развојно ангажовање. Уколико до таквог ангажовања са стране уопште дође. Многа искуства говоре да се то углавном претвара у продужено таворење у сиромаштву.

3. ОСНОВНА ЗАМИСАО

Својина је основна економска али и друштвена институција. Економски развој и није ништа друго него промјена у својини. Народи који нису у стању да мијењају својину нужно економски пропадају. Промјене у својини су основа економских али и укупних друштвених напредовања. На промјенама својине су се заснивале и одвијале промјене економија и читавих друштвених система, епоха, поредака.

Прва велика друштвена промјена преласка из пољопривредног у индустријско друштво, заснована је на промјени својине. Западно-европске земље и Сјеверна Америка напуштале су дотадашњу ситносопственичку и остваривале екстерну корпоративну својину. *Масовно акционарство* омогућило је стварање огромних износа капитала што је покренуло силне инвестиције и индустријски развој. То је створило основу за развијање нових метода управљања и организовања. За прошла више од два вијека развој и није ништа друго него развијање и усавршавање разних облика корпоративног финансирања и управљања привредом. Усавршавана је приватна својина екстерног акционарства да би се данас све више поглед окретао према *сувласништву радника* као новом својинском облику и новом извору економског раста. Изгледа да је то нови својински облик на којем ће се заснивати друга велика друштвена промјена преласка из индустријског у економију и друштво знања.

Премоћ овог корпоративног облика својине показује се у економској премоћи народа и земаља који су ту промјену прихватили и остварили. То су развијене заједнице које ужурбано напредују.

Огроман дио човјечанства није био у стању да прихвати и оствари ову својинску промјену и остао је у неразвоју подносећи најразличитије облике не малих патњи, гдје смо и ми. Остао је у *ситносопственичком и државном облику својину*, чије су економске издашности минималне. На супрот огромног и раскошног природног богатства, на распрострањеним географским просторима, живи се у потпуној несразмјери са тим богатством. Присутан је тешко појмљив парадокс да је развој скоро у потпуној несразмјери са расположивим природним богатством. Док развијене земље углавном, у властитој природној неимаштини, напредују у развоју на другој страни раскошне природне надарености на распрострањеним просторима нису у стању да савладају својинска ограничења и живи се у биједи и неимаштини. Изгледа да је *добра својина највеће природно богатство*.

Све се ово великим дијелом односи и на дистрикт Брчко БиХ и његов развој (што је случај и са ширим окружењем). Раскошно природно богатство квалитетним пољопривредним земљиштем што је *кључна развојна компаративна предност* заробљено је неодговарајућим, историјски превазиђеном, ситносопственичком својином, која му не дозвољава могућа економска реализовања. То је својина уситњеног посједа на којем природно израста натурални облик производње са традиционалним селом као својим просторним изразом. *Традиционална својина над пољопривредним земљиштем са традиционалним обликом насељености представља основу укупне нерационалности економске употребе овог раскошног природног ресурса и основно оптерећење развоја Брчко дистрикта БиХ.*

Продуктивност је овдје мања за око сто пута од америчке и за око 50-60 пута од европске пољопривреде. У Америци један који ради у пољопривреди произведе храну за сто оних који су изван пољопривреде. У Европи је тај број 50-60 . У Дистрикту један који је запослен у пољопривреди тешко да је у стању да произведе храну за властите потребе. Оваква крајње ниска продуктивност у пољопривреди говори о њеној скоро *потпуној неконкурентности*. У околностима *отвореног међународног тржишта то је реална пријетња скоро потпуног заустављања властите пољопривредне производње за тржиште*. Јефтине производи из иностранства онемогућиће властиту производњу.

Земљиште се крајње нерационално користи. Чак је близу петина (17,5 %) необрађених ораничних површина. Богатство пољопривредним земљиштем (34.401 ха) је изузетно. По становнику оно износи 0,45 ха и веће је за преко 2,5 пута од потребног минимума (0,17 ха). По пољопривредном становнику пољопривредне површине чак износе 1,56 ха.

Раскошно богатство квалитетним пољопривредним земљиштем основна је компаративна развојна предност Дистрикта. Ту су садржане могућности остварења успјешног привредног развоја који је у стању да поднесе притиске отвореног тржишта као и да се успјешно укључи у њега. Квалитетно земљиште и квалитетна јефтина радна снага предности су на којима је могуће развити моћну прехранбену индустрију европских тржишних предности. То је компаративна предност са дугорочном повољном развојном перспективом. Цијене хране већ дуго биљеже најбржи раст са процјенама убрзања тог тренда у будућности.

Све је ово могуће под једним основним и одлучујућим условом: *Потребно је крајње убрзано промијенити својину над земљом.*

Постојећа ситносопственичка својина над земљиштем основно је ограничење његове рационалне економске употребе. *Без промјене својине није могуће рачунати на било каква значајнија економска помицања дистрикта.* На основи овакве скупе, несигурне и крајње ограничене пољопривредне производње није могућ развој прехранбене индустрије, као првог услова укупног развоја.

Да би се напредовало у развоју нужно је промијенити остарјело (сеоско) лице дистрикта. Потребно је убрзано подићи ниво урбанизације руралног залеђа града Брчко. Умјесто традиционалног села, заснованог на натуралној пољопривредној производњи, потребно је планирати и градити урбане центре примарне индустријске прераде пољопривредних али и осталих производа (прерада дрвета и слично). То су центри нових запослења и нових индустријских интересовања. На периферији тих насеља ширили би се простори за бављење примарном пољопривредом. *Уколико се ускоро промијени својина над земљиштем, и на тој основи изгради моћна прехранбена индустрија, Дистрикт би био у стању да рачуна на изузетно брз развој.*

Прехранбена индустрија је развојни стуб око кога би се окупиле и остале комплементарне индустријске и остале дјелатности. То је и основа за реализовање осталих повољности (саобраћајних, географских и слично).

Огромна досадашња неискоришћеност пољопривредног земљишта пружа могућности *остварења почетног изузетно успјешног квантитативног привредног раста* садржаног у порасту обрађености пољопривредних површина, новим запослењима, већем коришћењу постојећих производних капацитета и слично.

С обзиром да се налази у распрострањеном аграрном окружењу стоје и могућности *економске поларизације распрострањеног околног аграрног подручја*, што је нови извор раста и богаћења. То је додатна основа развоја моћне прехранбене индустрије са својим ширим регионалним значењем.

Промјена својине над земљиштем, као првим условом економског напредовања Дистрикта, има и своје шире друштвено значење. Био би то вриједан примјер за углед који би могао да помогне у рјешавању овог, рекло би се, општег развојног проблема Босне и Херцеговине.

Уз пољопривреду и прехранбену индустрију друга значајна компаративна предност Брчко дистрикта БиХ је у *изузетним саобраћајним повољностима и надареностима*. Ту је садржан веома повољан развојни потенцијал који намеће силну потребу улагања заслужних мисаоних енергија како би се ове географске и природне погодности претвориле у веома издашан стратешки развојни излаз. Посебно је важно што је ова саобраћајна функција комплементарна са примарном развојном функцијом пољопривреде и прехранбене индустрије.

Мултимодалност као могућност остварења изузетног развојног синергијског ефекта је основно саобраћајно обиљежје Брчко дистрикта БиХ. То је сусрет и заједничко синергијско дјеловање друмског, жељезничког и ријечног саобраћаја што је околност на коју се веома ријетко наилази и која сама по себи нуди изузетно велику развојну могућност. То је простор на којем се укрштају два важна магистрална путна правца (исток-запад и сјевер-југ). У непосредној близини је европски аутопут Београд - Загреб и аутопут Vc. Ту је и жељезничка пруга Тузла - Винковци. Посебан је нагласак на пловности ријеке Саве. Несмирени тренд раста цијена енергената у будућности увећава значај ове природне саобраћајне надарености. Ово би, како вријеме одмиче, могао да буде све значајнији извор раста богатства и запослености. На основи јефтиног ријечног саобраћаја и саобраћајне доступности широм Европе могуће је за широки околни простор овдје развити богату додатну претоварну и складишну дјелатност. Наравно да је то једна од основа развоја додатних комплементарних индустрија као и бројних услужних дјелатности (шпедиција, осигурање, туризам, угоститељство и слично).

Постојеће стање не пружа ни приближне могућности потпунијег коришћења овог изузетног развојног потенцијала. Прије свега то се односи на крајње неодговарајуће и веома тешко просторно-урбанистичко рјешење. Супростављености су такве да то скоро искључује могућност ове врсте бављења. Лука је смјештена скоро у самом центру града и град одваја од ријеке. Ту су смјештене и претоварне и складишне дјелатности, а жељезничка пруга, да би се стигло до Луке, пролази кроз централно градско ткиво. До Луке скоро да и нема значајније саобраћајнице. Магистрални обилазни правац је на сасвим другом крају града што онемогућава лаку друмску доступност. Постојеће просторно - урбанистичко рјешење скоро да је довело у неподношљиву супростављеност града Брчко са својом веома издашном природном саобраћајном надарености.

То је тешко али и веома значајно развојно питање којим би у оквиру ове Стратегије било потребно остварити одговарајући приступ и почети га

темељито рјешавати. По својој економској издашности оно то свакако заслужује.

Тежиште проблема је у проналажењу најповољнијег просторно-урбанистичког рјешења. Потребно је омогућити да се на одређеном уском простору (у једној тачки) лако сусретну сва три облика саобраћаја (ријечни, друмски, жељезнички) а да то не представља дугорочну сметњу просторном и урбанистичком развоју града Брчко. Ради се заправо о ширем схватању проблема изградње Луке Брчко, која у себе, поред изградње сам луке укључује и рјешавање питања лаке жељезничке и друмске доступности.

С обзиром на величину и изузетну рентабилност ове инвестиције и, што је посебно важно, пораст те рентабилност кроз вријеме, било би веома упитно размишљати о формирању јавне корпорације као организационог облика ове инвестиције. Било би то јавно-приватно партнерство у којем би Брчко дистрикт БиХ задржао 51 % акционарског учешћа (на основи власништва над природним добром), док би се 49 % односило на приватне инвеститоре. С обзиром на огромну незапосленост и радника и капитала (средстава) изгледа да је оправдано размишљати о могућностима остварења ове инвестиције као одређене врсте, „јавног рада“. То би допринијело огромној запослености и рада и средстава. Могуће је да се ефективне исплате врше у износима који би били испод 50 % док би се преостали дио исплаћивао у облику акционарског (дионичког) улога. Било би вриједно у времену трајања ове Стратегије потпуније испитати ове могућности, посебно са становишта прихватљивости ове идеје са стране радника и предузетника да се укључе у овакву реализацију ове инвестиције.

Важно природно богатство су шуме. Претежно је приватно власништво и износи 8.410 ха (77 %) док је у власништву дистрикта 2.463 ха (23 %) са годишњим прирастом од 13.000 м².

Дрвна индустрија је најзначајнији облик економске употребе шума. Због власничког ограничења дистрикт нема могућности да развије властиту дрвну индустрију. Власништво над шумом од стране дистрикта раздваја власника од корисника. То завршава у тендерској продаји посјеченог дрвета дрвопрерађивачима. То диже цијену дрвета што смањује конкурентност дрвопрерађивача. Због несигурности оваквог снабдијевања дрвопрерађивачи се суздржавају од значајнијих инвестиција и освајања виших фаза прераде.

Да би се остварио развој дрвне индустрије потребно је промијенити својину. Потребно је формирати акционарско друштво у којем би дистрикт задржао

учешће у власништву од 51 % а дрвопрерађивачи (инвеститори) 49 %. Тада би се у једном правном лицу спојио власник (дистрикт) и корисник (дрвопрерађивачи). *дистрикт би задржао своје већинско власништво, а дрвопрерађивачи би добили шуму на коришћење.* То је повољна власничка и организациона основа за изузетно брз и успјешан развој дрвне индустрије.

По свом унутрашњем садржају ова Стратегија је заправо велики заокрет према развоју својине као прве претпоставке економског и укупног друштвеног напредовања. Потребно је богато природно и друго богатство ослободити од притисака и заробљености досадашњим историјски превазиђеним својинским облицима, те освајањем нових облика власништва увећати им могућности њиховог економског реализовања.

Ради се о напору да се освоје својински облици на којима се већ традиционално богате богати. Углавном се то односи на напор увећања пољопривредног имања и на развијање корпоративне својине најразличитијих организационих облика. То је нова/стара идеја власничког напредовања. Нова код нас, а стара на страни развијених. Посебна пажња ће се посветити развијању својинских облика за које се вјерује да су основа постиндустријског економског и друштвеног напредовања. Ради се о интерном акционарству односно сувласништву радника.

Гледајући у правцу развијених и њихових економских успјеха заснованих на корпоративној својини, могуће је очекивати, да би, сагласно промјенама у својини, с обзиром на изузетне успаване развојне резерве, букнуо развој у Брчко дистрикту БиХ којег је скоро сада тешко и претпоставити. У почетку би букнуо квантитативни раст заснован на потпунијем коришћењу прије свега крајње неискориштених пољопривредних и шумских земљишта, огромном запошљавању незапослене радне снаге, али и недовољно искоришћених саобраћајних, индустријских и других потенцијала. Касније, на основу овог квантитативног напредовања, нарастали би квалитативни развојни утицаји.

Истовременим дјеловањем са стране *квалитативних утицајних фактора* стекле би се могућности за остварење дугорочне развојне успјешности. Ове могућности би се оствариле оснивањем универзитета претежног пољопривредног и прехранбено-индустријског бављења. Стекле би се могућности квалитативног развојног напредовања. Његово оснивање и рад *на принципима регионализације* пружа реалне основе увећања „економије знања“ засноване на бројним истраживањима и иновацијама које из тога излазе.

Стратегија је заснована на великом својинском заокрету као првом услову економског и укупног друштвеног напредовања. То је заправо настојање да се појачан глобалистички конкурентски притисак отвореног тржишта схвати и прихвати као притисак на властиту позитивну промјену. Глобализација се тако прихвата као изазов за убрзано дизање властите економске рационалности засноване на промјени својине, као првом услову успјешног конкурентског одолијевања отвореном тржишту.

Ако се компаративна предност схвати као посједовање обилног развојног ресурса који не може да буде угрожен са одређене удаљености онда се то у Брчко дистрикту БиХ односи прије свега на пољопривредне и саобраћајне природне надарености. То је обилно пољопривредно земљиште и пловна ријека Сава на којим основама је могуће стварати успјешан индустријски и укупан привредни и друштвени развој. Ради се о настојању да заједнички тече и квантитативна и квалитативна фаза привредног раста. Упоредо са широким ангажовањем сада неупослених фактора производње (рад, капитал) потребно је радити на развијању знања као јединој гаранцији трајног успјеха.

У времену трајања Стратегије (2008-2017) уколико се достигну и претежна реализовања ових замисли могуће је очекивати увећање бруто друштвеног производа са садашњих око 600 милиона на око 1,8 милијарди КМ. Број запослених би се повећао са садашњих око 14.000 на око 25.000 радника, што би с обзиром на наше демографске прилике било приближно стању пуне запослености. Најважније за развој су исправне одлуке.

Због тога је у Стратегији и присутан оволики опрез у доношењу одлука. Велики њен дио се односи на потребу остварења одређених истраживања, израде студија, остварења јавне и стручне расправе и тек на тим основама да се приступи одређеним нормативним регулисанима.

4. ПРИНЦИПИ

4.1. ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Принципи су захтјеви односно правила која је потребно испунити да би циљеви ове Стратегије били усаглашени са општедруштвеним и укупним цивилизацијским циљевима. Због тога су они полазна основа за извршење свих програма и пројеката у овој Стратегији.

То су принципи:

- одрживости
- отворености
- квалитета живота
- саучествовања (партиципација)
- различитости (диверзитет).

Одрживости

Појам и концепт «одрживог развоја» дефинисан је на конференцији УН у Рио 1992. године. То је захтјев да се развој савремене генерације остварује на начин који неће умањивати могућности развоја генерација које долазе. То подразумијева интегрисање економске, социјалне и еколошке развојне компоненте. Одрживост је заправо међугенерациски споразум гдје тате и маме не би смјели да својим развојем угрожавају развој своје дјеце, унучади, праунучади.

Еколошка одрживост је захтјев да се коришћење природних богатстава (добара) оствари на крајње штедљив начин којим ће се максимално смањити ризици за здравље људи.

Економска одрживост је захтјев за растом иновација које ће омогућити, да се уз што мање коришћење природе обезбиједе приближно подједнаке могућности развоја, овој и генерацијама које долазе.

Социјална и друштвена одрживост односи се на циљ социјалне равноправности уз могућност учешћа свих социјалних група у политичком и друштвеном животу.

Отвореност

Отвореност је развојни принцип Европе без граница. Под снажним глобалистичким утицајима Брчко дистрикта БиХ може се у будућности развијати само у својој потпуној отворености. Запреке слободи тржишта нису пожељне и могуће.

Отвореност, као принцип глобализације, има своја три облика испољавања:

- либерализација
- стандардизација
- регионализација.

То нису одвојена дјеловања него јединствен глобалистички процес у своје три димензије.

Либерализација је стање идеалне (оштре) међународне конкуренције. Не постоје препреке кретања роба, људи и капитала.

Стандардизација је захтјев за испуњењем свјетских услова квалитета роба и услуга. Да би се економски успијевало нужно је поштовати стандардна правила као прилику за успјех.

Регионализација односно локализација, у свом коначном исходишту, значи визију „Европе регија“. Досадашње националне државе треба да уступе мјесто регијама као носиоцима будућег развоја. Посебно се то односи на прекограничне регионе.

С обзиром да је отворено тржиште премоћ крупних, јавља се потреба интензивирања и развијања најразличитијих облика регионалне сарадње као услова за успјех.

Саучествовање и демократско усаглашавање

То је настојање да се путем непосредног учешћа грађана у свим важнијим питањима развоја дистрикта, користи цјелокупан креативни потенцијал. То је важан додатак репрезентативној демократији. То није децентрализација схваћена као ангажовање одозго. То је поступак самоиницијативног организовања грађана оствареног кроз дијалог између заинтересованих грађана одређеног дијела града, локалне организације, приватне привреде и слично са представницима дистрикта.

Различитост

Отворена, и политика окренута будућности, нужно у себи садржи брисање свих разлика и ограничења. То је оријентација на сарадњу различитих култура, религија, политичких опредјељења и погледа на свијет.

Политика поштовања различитости је заправо политика интеграције као основе успјешности будућег развоја. Управљање разликама је камен темељац и основно обиљежје квалитета политике и управе дистрикта.

4.2. ПРИНЦИПИ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Успјешност реализације Стратегије се, поред поштовања општих, заснива и на поштовању и примјени принципа везаних за рад и функционисање локалне управе и самоуправе.

С циљем успјешнијег и потпунијег реализовања постављених планских циљева дистрикт ће развијати властиту *менаџерску* функцију. Подржаваће се креативност појединаца и њихове *лидерске* (руководне) способности. Вршиће добру процјену властитих ресурса и компаративних развојних предности и на основу њих остваривати изборе *стратешког планског дјеловања*. Успјешно управљање промјенама, посебно стратешким могуће је само ако влада пуна *партиципативност* грађана ако се ради о општем консензусу о постављеним циљевима и неопходности њиховог остварења.

У процесу пружања услуга грађанима јавни службеници су *објективни* и односе се према свима на исти начин без обзира на пол, старост, националност, етничку и политичку и религијску припадност, на социјално поријекло, социјални статус. *Орјентисаност на грађанина*, као корисника јавних услуга, значи настојати да се грађани учине задовољним. Правна безбједност, односно законитост, један је од принципа на којем се заснива рад јавних служби.

Рад локалне управе је *отворен*. Грађани имају могућност увида у све њене процесе и активности у свим институцијама.

Ефикасно пружање услуга грађанима значи да се то чини брзо, јефтино и квалитетно.

Ефективност је настојање да се грађанима пружи услуга какву очекују, у облику у каквом је желе, у мјесту и времену које им највише одговара.

Функционери и јавни службеници су одговорни, чији се рад прати, процјењује и вреднује свакодневно.

У друштву које се заснива на знању, као основном ресурсу, и рад локалне управе је *заснован на знању*. То обавезује на непрекидну иновацију знања односно на непрекидно цјеложивотно образовање јавних службеника.

5. ВРИЈЕДНОСТИ

Израда и остваривање Стратегије развоја дистрикта Брчко БиХ засновано је и на поштовању општих цивилизацијских вриједности и опредјељења:

- једнакост
- равноправност
- солидарност.

Једнакост у могућностима, *равноправност* у правима и *солидарност* као помоћ сиромашним и немоћним.

6. SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Предности Брчко дистрикта БиХ садржане у могућностима самосталне изградње привредног и друштвеног система - Богатство природним ресурсима и повољан географски положај - Традиција у привреди - Повољна инфраструктура града и околине - Развијена мрежа институција и организација неопходних за задовољење друштвених потреба (здравство, култура, спорт)	- Неискоришћен природни потенцијал - Низак ниво технологије у привреди - Непостојање јединствене базе података за планирање и праћење развоја - Непостојање система управљања животном средином - Незапосленост, старење становништва и пад наталитета - Однос урбаног и руралног неповољан - Недовољна примарна здравствена заштита у сеоским насељима

МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
- Традиција високог образовања - Широкопојасна умреженост - Оснивање Универзитета - Дигитална демократија - Пораст локалног повезивања (посебно прекограничног) - Прилагођавање стандардима ЕУ - Стално стручно усавршавање на концепту цјеложивотног учења	- Политичка нестабилност у земљи и окружењу - Исељавање у иностранство - Климатске промјене и њихов негативан утицај на пољопривредну производњу - Недостаци у приватизацији - Негативни ефекти дјеловања отвореног европског тржишта - Висок платни дефицит - Бесправна изградња - Високе каматне стопе

7. МИСИЈА И ВИЗИЈА

Мисија је проповиједање нових идеја, односно залагање да се те идеје остваре. Развој је мисија. Он је мисија због тога што је заснован на промјени, на освајању новог. Нема успјешног економског развоја без технолошких, организационих, својинских напредовања, без залагања да до позитивне промјене дође, да се она оствари.

Мисија ове Стратегије је заснована на својинској промјени. Традиционални, историјски превазиђени ситносопственички облик својине свом тежином је притиснуо развој дистрикта, не дозвољавајући му ни приближно коришћење својих расположивих, прије свега природних потенцијала. Потребно је напустити досадашњи историјски превазиђени, ситносопственички облик својине и остварити корпоративни, што је основа богаћења богатих. Такође потребно је развијати корпоративне облике власништва и у јавним (комуналним) предузећима као и у дијелу власништва дистрикта.

Мисија је да се на појачан глобалистички притисак на промјене одговори појачаним властитим промјенама.

Визија је заснована на мисији. Што је потпунија мисија, односно што је потпунија развојна промјена, то су и општи циљеви који се желе остварити извјеснији.

Визија је слика из будућности. Слика онаква какву бисмо жељели да буде за коју смо се определијели и за чије остварење улажемо максималне напоре. То је заједнички, јединствен, општи циљ или циљеви који се настоје остварити.

Сагласно новом развојном окружењу основни заједнички циљеви (визија) који би се слиједили у овој Стратегији су:

- У оштрој међународној конкуренцији на отвореном тржишту локалних заједница, градова и регија, путем властитих компаративних предности у пољопривреди и саобраћају остварити успјешан индустријски и на тој основи укупан привредни и друштвени развој

- У богатој разноврсности квалитетне животне средине омогућити да млади људи радо дођу у Брчко дистрикт БиХ и да у њему трајно остану.
- Поштујући и узимајући у обзир разноврсне културне, образовне, здравствене, рекреативне, те посебне социјалне и друге потребе за немоћне и хендикепиране, свим становницима пружити подједнаке могућности и на тој основи остварити висок квалитет живота у Брчко дистрикту БиХ.
- Град Брчко са својом околином чини јединствену цјелину са којом заједнички напредује.

8. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Да би се одржала и напредовала у околностима отвореног тржишта локална заједница мора да буде у стању да развија *концепте, компетенције, везе*. У дијелу *концепата* мора да буде у могућности да располаже последњим и најбољим знањима и идејама. У дијелу *компетенција* мора да буде способна да производи по највишим стандардима квалитета, те да то путем успешних *веза* пласира у земљи и иностранству.

Полазна тешкоћа је у обезбјеђењу потребних инвестиционих средстава за набавку високих технологија за производњу јефтиних и квалитетних роба. Ово је и вријеме преласка са квантитативног на квалитативне факторе економског раста и развоја. Властито знање и иновације су први услов напретка, за шта су такође потребна значајна финансијска средства. Истраживање и улагање у људе су нова инвестициона ставка коју доноси будућност. Потребна су динамична институционална помјерања посебно у дијелу развијања нових својинских облика и нових извора финансирања.

Да би се успјело, Стратегија у многочему треба да буде *тачка обрта*. Потребно је развијати мисао и опредјељеност људи да је, уколико се жели успјех, у развој нужно кренути на сасвим другачији начин од досадашњег. *Потребно је развити мисао о величини притиска отвореног тржишта и промјенама које је потребно остварити да би му се одолело.*

Уколико се у овој Стратегији успију наметнути мисли да је за успјех потребна радикална промјена, да успјеха нема уколико се продужи по досадашњем, сигурно да је могуће добити пуну сагласност, подршку грађана. Реализујући Стратегију код грађана ће расти осјећај припадности локалној заједници, што је огромна резерва успјеха. *Успјех је могућ само уколико се на повећан притисак отвореног тржишта на промјене одговори властитим промјенама.* Одатле и толика потреба да циљеви произилазе из лако препознатљивих проблема, да су јасно дефинисани и разумљиви широком кругу грађана.

Лако препознатљиви проблеми су очито: економски, еколошки, социјални, просторни и институционални што је и подлога дефинисања стратешких циљева као основе дефинисања оперативних циљева, програма и пројеката. Имајући у виду напријед дефинисане принципе и вриједности на којима се заснива израда ове Стратегије, те дефинисано ново развојно окружење,

основну замисао и мисију и визију могуће је дефинисати у пет стратешких циљева у оквиру ове Стратегије:

C1 Стратешки циљ економског развоја:

**Пољопривреда, саобраћај, прехранбена индустрија,
знање, иновативност и инфраструктурне погодности**

C2 Стратешки циљ социјалног развоја:

**Пораст солидарности, унапређења
физичког и менталног здравља становништва**

C3 Стратешки циљ еколошког развоја:

Заштита и унапређење животне средине

C4 Стратешки циљ просторног развоја:

**Разноликост урбане стуктуре града
Брчко уз подстицање развоја околине**

C5 Стратешки циљ институционалног развоја:

Децентрализација, полицентричност, интегрисање

Потребно је примијетити да је развој јединствен те да влада међусобна испреплетаност економских, еколошких, социјалних и просторних функција. Због тога је подјела, посебно појединих дјелатности и њихово сврставање у одређене циљеве, доста условна и остварена је на основу претежности одређене врсте садржаја.

С1 Стратешки циљ економског развоја
ПОЉОПРИВРЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА
ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И
ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ

Благо речено, стање привреде у Брчко дистрикту БиХ је тешко. Огромна је незапосленост. Пола домаћинстава нема запосленог, а у другој половини запослен је један члан. Становништво је старо. Коефицијент старости је 19 % (критична граница 12 %) ². Индекс старења је два пута већи (80 %) од критичног (40%) ³ што говори о перспективи убрзаног старења становништва. За економију, старо становништво значи увећање потрошње уз умањење производње. Старо становништво више троши него што доприноси. Оволика кумулација старости, са перспективом повећања доноси пораст притисака на социјалне и друге фондове. На другој страни старо становништво није повољна основа толико потребног новог знања и иновативности.

Узимајући у обзир класификацију ОЕЦД привреда дистрикта спада у индустрије *ниског технолошког нивоа*. То је знак њене *веома ниске конкурентности и развојне способности*. Платни дефицит је изузетно висок и износи 320 милиона КМ (2008) што је око половине бруто домаћег производа. Репродуктивне способности привреде су минималне. Посебна тешкоћа је што су те способности најмање у индустрији која би требала да буде носиви фактор развоја. Учешће профита, камата и ренти у бруто производњи (2007) код прерађивачке индустрије износи 9 % и скоро је три пута мања (24 %) од просјека привреде.

Посебна тешкоћа је *на страни оцјене квалитета привреде*. Индустрија је једина дјелатност са растућим приносима. Због тога је она мјера квалитета привреде. Високо учешће индустрије у друштвеном производу отвара перспективу раста богатства у будућности. Уколико је високо учешће или су у превласти дјелатности опадајућих приноса (пољопривреда и слично)

² Становници изнад 60 година према укупном броју становника

³ Становници преко 60 година у односу на становнике до 19 година

перспектива је у погоршању економских прилика у будућности и пропадање у сиромаштво.

Привреда дистрикта, по својој структури, на жалост *носи сва изразита обиљежја привреде опадајућих приноса*. Учешће прерађивачке индустрије износи 8 % (2007) и мање је од учешћа пољопривреде (9 %). Изразито је високо учешће услужних дјелатности (48 %) што јасно говори о стерилизацији привредног развоја. Изразито високо учешће трговине (20 %), јавне управе (17 %), пореза (29 %) јасно говори да се тргује туђим робама.

Овако немоћна привреда стоји пред огромним конкурентским притиском отвореног тржишта којем је потребно одолити. С обзиром да је *пољопривредно земљиште основна компаративна предност* *потрбно је убрзано мијењати својину над земљиштем, као основног ограничења његове рационалне употребе*. Умјесто кредитног финансирања привреде потребно је развити најразличитије облике акционарства (екстерног и интерног), јавно-приватног партнерства и слично.

Пловна ријека Сава и јефтин ријечни саобраћај који омогућава доступност широм Европе представља значајан природни ресурс којег је потребно што потпуније искористити. Потребно је отклонити постојећа просторно-урбанистичка и инфраструктурна ограничења како би се мултимодалне саобраћајне погодности (друмски, жељезнички, ријечни саобраћај) довеле у што потпунији склад. Уз то потребно је пронаћи најповољније инвестиционо рјешење.

Оснивањем универзитета прехрамбеног усмјерења и посебно *његовом регионализацијом*, стекли би се услови раста знања и иновација. Расли би квалитативни утицаји на развој што је основа дугорочног успјеха.

Овладавање знањем и иновативности представља основу успјеха на отвореном глобалистичком тржишту оштре конкурентности. Потребно је ићи испред или бар битније не заостајати.

Глобализација носи у себи и појам смањења свијета. То ствара потребу да се буде у том свијету, да се свијет учини доступним али и да се себе представи том свијету. Свијет се смањео због напретка информационо-телекомуникационих технологија. Да би се успјело Брчко дистрикт БиХ се треба укључити у масовно коришћење дигиталних технологија.

Комуницирање је данас један од битних економских стимуланса. Поред дигиталне важна је и саобраћајна доступност. Она треба да лако доведе бројне посјетиоце као и да омогући лако допремање и одпремање роба. Повољности Брчко дистрикта БиХ су у могућностима развоја мултимодалног саобраћаја (друмски, ријечни, жељезнички). Налазећи се на два магистрална путна правца и у близини међународних путних праваца присутне су све саобраћајне погодности за развој привреде.

Поред саобраћајне инфраструктуре, као услова доступности, од посебног је значаја физичка инфраструктура унутар самог града, односно локалне заједнице у цјелини. Приватна бављења се остварују на основи јавних добара. Заједничко уживање и заједничко трошење јавних добара, као што су школе, улице, тргови, паркови, вода, канализација, електрична енергија, гријање, пословне зоне представља огромне уштеде за људе и пословање. То је управо оно што људе и привреду држи на окупу. Јавна добра, представљена у разним облицима техничке опремљености града, основа су виоских појединачних уштеда.

То је предмет бављења локалне заједнице, која у мјери остварења те врсте погодности врши снажан утицај на привредно и укупно напредовање, преузимајући на тај начин водећу улогу у развоју. Тим својим активностима локална заједница окупља и синтетизује бројне појединачне енергије остварујући синергијски развојни ефекат. Због тога се управо и показује да *су успјеси у привреди увелико зависни од активности локалне заједнице.*

Одлучујућу улогу Владе односно администрације за укупну развојну судбину дистрикта ствара потребе непрекидног дизања њене ефикасности и ефективности. Ефикасност, да пружене услуге буду најјефтиније, а ефективност да се пруженим услугама максимално задовоље потребе грађана односно да пружена услуга буде што потпунија. Темелна измјена улоге адмнистрације у развоју, широм отвара и питање финансирања.

Да би се што потпуније одговарало новој водећој улози Владе у развоју више нису довољна само буџетска средства. Досадашње финансирање јавних потреба нужно је допунити новим финансијским изворима. Једним дијелом то је могуће остварити већом мобилизацијом нефискалних прихода прије свега прихода од градског грађевинског земљишта.

Други додатни финансијски извор се односи на суфинансирање грађана за разне комуналне потребе (фондове), развијање екстерног и интерног акционарства, јавно-приватног партнерства и слично.

Реализација стратешког циља

Стратешки циљ С1 ће се остварити кроз следеће оперативне циљеве:

01: Окупљавање пољопривредног посједа

С1:

02: Оснивање Универзитета

С1:

03: Заједница знања и иновација

С1:

С1: 04: Развој саобраћајне инфраструктуре

С1: 05: Развој техничке инфраструктуре

С1: 06: Увећати ефикасност и ефективност администрације дистрикта

С1: 01

Окупљавање пољопривредног посједа

Пољопривредно земљиште је прворазредно природно добро јер обезбјеђује храну као услов одржања живота. Још је у деветнаестом вијеку на Западу остварено рјешење по којем је природно добро уједно и јавно добро. Према том рјешењу природна као јавна добра су предмет сталне друштвене бриге о њиховој рационалној употреби. То се посебно односи на пољопривредно земљиште. Бројним законским рјешењима се обавезује власници пољопривредног земљишта на његову рационалну употребу.

Крупан посјед и његово непрекидно увећање је основа успјешности пољопривреде на Западу. Једним дијелом то се остварује на основи корпоративне својине у пољопривреди и прехранбеној индустрији. У другом дијелу држава својим законима и подстицајним мјерама подстиче окупљавање посједа. Углавном се подстичу и субвенционишу робни произвођачи.

Закони о опорезивању необрађеног пољопривредног земљишта, који имају своју дугу традицију, снажно подстичу окупљавање пољопривредног посједа. То је у западним земљама довело до веома крупног индивидуалног пољопривредног посједа. У одређеном броју земаља (Словенија, Аустрија, Њемачка, Пољска, Француска и слично) то се подстиче и Законом о наслеђивању било да је то саставни дио општег закона о наслеђивању или се доносе посебни закони о наслеђивању пољопривредних газдинстава (Словенија, Аустрија и слично). Рјешења су углавном таква да

пољопривредно газдинство наслеђује само онај који остаје да се бави пољопривредом док су остали наследници дужни да му продају своје наследне дијелове.

С обзиром на изузетан ситан посјед у пољопривреди Брчко дистрикта БиХ и снажно испољену тенденцију његовог безграничног уситњавања, чак до нивоа који је испод могућности његовог рационалног економског коришћења стоје све потребе да се и у оквиру ове Стратегије приступи остварењу рјешења која ће зауставити овај негативан тренд. Изузетна потреба покретања процеса окрупњавања посједа на једној страни, као и вјероватан не мали отпор намеће потребу постепености и опрезности у рјешавању овог значајног проблема. С обзиром да и земље нашег окружења а и скоро све европске земље доста оштро опорезују необрађено пољопривредно земљиште тешко је наћи разлоге да се такав закон не донесе и у Брчко дистрикта БиХ. Примјера за углед има довољно а остварени позитивни резултати су неспорни.

Са доношењем закона о наслеђивању пољопривредног газдинства стање је нешто другачије. Овдје би било потребно испитати на која газдинства би се тај закон односио и слично. Вјероватно би прије доношења овог закона било потребно остварити детаљнија истраживања.

Прехрамбена индустрија на Западу прибавља пољопривредне производе или куповином са крупног индивидуалног пољопривредног посједа што гарантује ниску производну цијену или је сама индустрија власник крупног пољопривредног посједа на којем остварује властиту производњу. Наш ситан пољопривредни посјед са скупом производњом није повољна основа развоја прехрамбене индустрије. Уз то наша прехрамбена индустрија углавном нема властите пољопривредне површине. Једна од могућности да и код нас прехрамбена индустрија дође до властитих крупних пољопривредних површина је у развијању корпоративне својине. Могуће је да власници ситних парцела, посебно они који не обрађују своје пољопривредно земљиште уложе то земљиште, као свој акционарски (дионички) улог у одређени прехрамбени индустријски капацитет. То би довело до убрзаног развоја и пољопривреде и прехрамбене индустрије што би дало могућности да ти акционари нађу запослење у односном индустријском капацитету, уз истовремену наплату дивиденде по основу свог акционарског улога.

Да би се стимулисао овај процес и помогло прехрамбеној индустрији у савлађивању почетних тешкоћа покретања производње могуће је да ове акције од пољопривредног земљишта буду приоритетне. У року од око 5

година Влада Брчко дистрикта БиХ би гарантовала исплату дивиденди. Било би потребно, у времену трајања ове Стратегије, провести ову врсту истраживања у којем би се утврдиле склоности како са стране власника земљишта тако и са стране прехранбене индустрије. То би била основа могућег нормативног (законског) регулисања.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С1: О1 ће се остварити кроз следеће програме:

- С1: О1: П1** Порез на необрађено пољопривредно земљиште
- С1: О1: П2** Наслеђивање пољопривредног газдинства
- С1: О1: П3** Субвенционирање робних произвођача у пољопривреди
- С1: О1: П4** Ограничење управљачких права у акционарским друштвима
- С1: О1: П5** Унапређење коришћења пољопривредног земљишта
- С1: О1: П6** Интензивирање сточарске производње
- С1: О1: П7** Развој органске и друге еколошки прихватљиве производње
- С1: О1: П8** Очување животне средине у пољопривреди
- С1: О1: П9** Унапређење коришћења и очувања генетичких ресурса у пољопривреди
- С1: О1: П10** Развој финансијских извора за сектор пољопривреде
- С1: О1: П11** Побољшање генетске основе код животиња

С1: О2

Оснивање Универзитета

Универзитет, у новим глобалистичким условима локализације развоја, средишна је институција на пољу остварења квалитетног привредног развоја. Његовом регионализацијом, начином финансирања и начином рада, он је судбински везан за локалну заједницу и живот у њој. Тежиште је на развојним истраживањима локалних проблема, прије свега развоја привреде. Универзитет је, *према концепту његове регионализације*, институција која окупља и креира. Он увећава знање и иновацију прије свега на правцу основног стратешког дјеловања локалне заједнице.

Како је пољопривреда и прехранбена индустрија основна компаративна предност и основни стратешки правац развоја природно је да универзитет, којег је потребно основати, буде тог основног усмјерења.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С1: О2 ће се остварити кроз следеће програме:

С1: О2: П1 Оснивање Универзитета

С1: 03

Заједница знања и иновативности

У околностима глобалне конкурентности најуспјешнији начин позитивног дјеловања је максимално укључење у ту конкурентност. Виталност се изражава на знању, иновативности, умрежености и различитости. Због тога успјешно управљање процесом развоја прати ове потребе становника и привреде и настоји их се задовољити.

Широкопојасна инфраструктура је кључна чињеница за привреду али и за становнике. Остварује се глобална повезаност домаћинства, школа, предузећа и институција, односно остварује се глобална умреженост. Под овим утицајем мијења се локацијски квалитет дистрикта, расте његова сваковрсна доступност. Приближавају се тржишта а становницима се нуде до тада невиђене могућности сваковрсног образовања и информисања. Ово је посебно привлачно за младе. Глобална умреженост умањује значење локације што мотивише младе да остану у Брчком и залажу се за његов развој.

Уколико се жели успјети у глобалном окружењу ово је један од веома важних програма. Посебна погодност је што би се он могао да изведе на основу јавно-приватног партнерства, пружајући материјалну подршку домаћинствима и предузећима, институцијама. Истовремено, покренути преговоре са носиоцима телекомуникационе дјелатности о моделу ове реализације као и њиховој материјалној подршци програму.

Информационе и комуникационе могућности представљају објективну основу за пораст демократије. Могући су утицаји грађана на формирање политике и програма рада Скупштине и Владе дистрикта. Грађани би могли да сами гласају за поједине одлуке, да врше контролу својих изабраних представника и слично. Однос власти и грађана би се овим битно промијенила. Власт би увелико била стављена под контролу јавности. Пружити могућности грађанима да сами дефинишу одређена питања значајна за развој дистрикта и да за њих гласају почетна је основа остварења процеса иновативности односно стварања дистрикта као заједнице знања.

С обзиром да у новим глобалистичким условима тежиште није на појединачној конкурентности него на конкурентности локалне заједнице у цјелини јавља се потреба да локална заједница преузме улогу свог глобалистичког представљања и комуницирања путем изградње властитог сајта-портала града и Брчко дистрикта БиХ.

Прије свега се то односи на представљање привреде. Појединачна мала предузећа нису у стању да то успјешно остваре. Али ту су и локацијске погодности града и дистрикта, ресурси, култура, пријатељска опредјељеност и слично.

Потражити најкреативније, најталентованије, обезбиједити им пролаз за широка и слободна, безгранична дјеловања прије свега кроз саопштавање својих мисли, идеја, пројеката. Потребно им је пружити пуну ничим спутану слободу остварења властитих формулација.

Али, локална заједница мора својим организованим позивима на рјешавање одређених питања да се обраћа својим најкреативнијим појединцима. Знање је у појединцима. Само су појединци у стању да мисле те је потребно пронаћи институционалне могућности и стимулансе да се то знање претвори у заједничко јавно добро. То је основа раста „социјалног капитала“, „економског знања“, „активе локалне заједнице“ која јој је, као квалитативан фактор развоја, у овим новим условима толико потребна. При томе, треба знати да је веома мали број надарених, мислећих људи што диже осјетљивост ових институционалних рјешења.

За финансирање бројних задатака који произилазе из ове Стратегије као и бројних развојних потреба у цјелини, нису довољна само буџетска средства. Потребно је упорно тражити и изнаходити нове облике и нове изворе финансирања. Оснивање посебне институције- Фонд за развој најбољи је начин да се тај проблем ријеши.

Дефинисање овог програма односи се на приједлог да се стално држи отвореним „конкурс идеја за развој дистрикта“ за све људе и институције у дистрикту али и широм свијета, знајући да ће се те идеје вредновати и материјално обештетити. Било би потребно обезбиједити средства за ове намјене а Савјет за развој Агенције за развој би могло да буде тијело за вредновање и материјално обештећење учесника. За значајније идеје и одлуке би могла да донесе Скупштина дистрикта.

Глобализација је притисак на иновативност а институционализација је основ иновативности. Тако излази да је глобализација заправо притисак на институционалност. Да би се увећало знање и иновација потребна су непрекидна институционална стимулисања. Потребно је ширити институционални оквир за подстицање нових мисли и идеја. Институције су мјеста напајања привреде и друштва у цјелини.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С1: ОЗ ће се остварити кроз следеће програме:

- С1: ОЗ: П1** Глобална умреженост
- С1: ОЗ: П2** Дигитална демократија
- С1: ОЗ: П3** Портал дистрикта
- С1: ОЗ: П4** Отворен конкурс идеја
- С1: ОЗ: П5** Фонд за развој

С1: О4

Развој саобраћајне инфраструктуре

Саобраћајни положај и саобраћајне могућности Брчко дистрикта БиХ су веома повољне. Близина међународних путева Београд-Загреб и аутопута Vc, два магистрална путна правца која пролазе кроз дистрикт М18 сјевер-југ и М14.1 исток-запад, два регионална пута Р460 и Р458, жељезничка пруга Винковци-Тузла, те пловна ријека Сава са луком дају могућности развијања мултимодалног саобраћаја, што је веома повољно за развој привреде. Пружају се могућности за изградњу регионалног робно-транспортног центра високог капацитета.

Проблеми су у дотрајалости ове саобраћајне инфраструктуре те су потребни значајни захвати модернизације и реконструкције. Потребна је реконструкција магистралних и регионалних саобраћајница, посебно у дијелу исправљања оштрих кривина. Изразита је потреба рјешења даљинског саобраћаја кроз град.

Потребна је комплетна реконструкција и модернизација жељезнице. Пруге су неелектрифициране, максимална дозвољена брзина је 50 км, пружне комуникације су недовољно повезане у регији и шире. Често се чују и констатације о маргиналној улози жељезнице у транспорту, што отвара питање цјелисходности реконструкције и модернизације.

Посебна тешкоћа је са мрежом индустријских колосјека који повезују Луку и индустријске зоне у граду. Проблем је са истоварним депоом који се налази скоро у самом центру града.

Јефтин водени саобраћај у времену раста цијена енергије може да буде од великог значаја за економски развој дистрикта. Лоше приступне жељезничке и друмске комуникације, технички лоше и капацитетом недовољна претоварна механизација, недовољан складишни простор, те кратак пловни период ријеке Саве значајна су ограничења која не дозвољавају да се овај природни потенцијал довољно економски искористи.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С1: О4 ће се реализовати кроз следеће програме:

С1: О4: П1 Развој друмског саобраћаја

С1: О4: П2 Развој жељезничког саобраћаја

С1: О4: П3 Реконструкција или измјештање Луке и прочишћавање корита ријеке Саве

С1: О5

Развој техничке инфраструктуре

Снабдијевање квалитетном електричном енергијом, обезбјеђење довољне количине воде, одвођење отпадних вода, топловодна мрежа и квалитетан телекомуникациони систем основни је услов и прва претпоставка обезбјеђења квалитетног живота и рада у одређеној локалној заједници. То је уједно и први услов развоја привреде.

Поједине трафостанице и кабловске мреже су близу граница капацитета што је техничко ограничење у напајању појединих дијелова дистрикта електричном енергијом. Повећана је просјечна старост објеката и опреме. Модернизацијом и ревитализацијом електродистрибутивне мреже и објеката повећаће се поузданост у снабдијевању електричном енергијом.

Питање снабдијевања становништва квалитетном водом једно је од горућих питања. Потребно је наставити радове на изградњи фабрике воде.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С1: О5 ће се реализовати кроз следеће програме:

С1: О5: П1 Повећање поузданости у снабдијевању електричном енергијом

С1: О5: П2 Изградња капацитета за снабдијевање водом

C1: O5: ПЗ Изградња система за збрињавање отпадних и атмосферских вода

C1: O5: П4 Изградња градске топлане

C1: O5: П5 Гасификација града Брчко

C1: O6

Увећати ефикасност и ефективност администрације дистрикта

Нова одлучујућа улога Владе дистрикта у развоју захтијева остварење пуне ефикасности и ефективности администрације. На једној страни то се односи на потребу брзих, јефтиних и потпуних услуга грађанима и привреди. На другој страни отвара се проблем изналажења додатних финансијских извора за финансирање проширених улога Владе дистрикта у развоју.

Потребно је развијати моделе захватања градске ренте, суфинансирања грађана одређених инфраструктурних објеката и дјелатности. Једним дијелом то се односи на јавно-приватно партнерство а другим на масовно сувласништво грађана путем акционарства. Ту је и финансирање путем расписивања зајма.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ C1: O6 се реализује путем следећих програма:

C1: O6: П1 Управљање развојем

C1: O6: П2 Нови извори финансирања инвестиција

С2 Стратешки циљ социјалног развоја
ПОРАСТ СОЛИДАРНОСТИ И УНАПРЕЂЕЊЕ
ФИЗИЧКОГ И МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА СТАНОВНИШТВА

Здравствени систем Брчко дистрикта је један од најважнијих сегмената друштвеног живота на којег ће се обратити посебна пажња. Постојећа Стратегија развоја здравства је кључни документ који ће усмјерити процес формирања јавних здравствених установа. Кроз тај процес ће бити имплементирана породична медицина у складу са стратегијом у БиХ, те ће болница кроз реконструкцију, изградњу новог породилишта и нову политику запошљавања, специјализација и субспецијализација достићи ниво регионалне здравствене установе која ће бити конкурентна на тржишту здравствених установа.

Социјални развој је у непосредној зависности од економског и еколошког окружења. Поштовање принципа одрживости и задовољења високих еколошких стандарда свакако да доприносе порасту квалитета живота у граду и дистрикту. Социјални развој је везан и за опремљеност јавним службама у области социјалних, здравствених, образовних, културних и спортских услуга и активности.

Посебна је економска везаност. Могућности рада и запошљавања једна је од кључних чињеница социјалног положаја и посебно вертикалног социјалног помицања. Отежане прилике у економији доприносе веома тешком и сложенем социјалном стању. Крајње ниска запосленост доприноси високој социјалној раслојености и угрожености становништва. Најмање половина грађана припада осјетљивим или угроженим групама становника.

Посебна тешкоћа је и у чињеници да је друштвена солидарност, у оваквим доста тешким социјалним приликама, веома неразвијена. Ранија држава се повукла из свог подручја дјеловања а тешко је рећи да је локална заједница развила властита успјешна социјална дјеловања. Одређена минимална пажња се поклања само крајње угроженим социјалним слојевима (социјалне помоћи и слично) док огромне и веома важне социјалне групације остају изван потребне, и по свему, заслужене друштвене пажње. То се посебно односи на младе као изузетну важну социјалну групацију. Млади су носиоци иновативног друштвеног, економског и сваког другог напредовања. Због

тога је од изузетног значаја пружити им могућности и на основи солидарности да успјешно отпочну свој, посебно, породични живот. Друга велика социјална група којој се не посвећује довољно пажње, су стари. Биолошко продужење живота пружа могућности да велика група становништва, и у својим позним годинама посједује значајније радне и креативне способности, која резерва није довољно искоришћена у развоју. Потребно је развити потпуније мисли о могућностима радног и друштвеног ангажовања старих. Ово посебно имајући у виду нарастање овог дијела популације на једној и раст оскудности социјалних фондова на другој страни. Развијање идеја о потпунијем радном и друштвеном ангажовању старих поред тога што би то допринијело порасту квалитета њиховог живота могло би да донесе и значајне уштеде у социјалним издацима.

Истовремено и паралелно дјеловање јавног и приватног сектора у социјалној сфери доноси посебне врсте проблема. То су увелико одвојени, независни и међусобно неповезани подсистеми социјалног дјеловања. Природно, то завршава у недовољности укупне јавне контроле. У једном дијелу то је покривено неприкосновеним статусом заштите дјелатности од посебног интереса, а у другом се ради о погрешном разумијевању статуса „тржишне позиције“ која пружа могућности да се дјелује изван јавне контроле и успостављених норми за обављање појединих услуга. То носи огроман ризик остварења изузетне неефикасности, те да се и поред огромних средстава која су овдје ангажована оствари социјални неразвој умјесто развоја.

Основни услов конкурентности јавног и приватног сектора у социјалној сфери очито је у уједначавању законских и институционалних позиција, норми и стандарда, и високој друштвеној контроли, да се ти законски захтјеви остварују. Нужно је изначи критерије и механизме мјерења, опште друштвене ефикасности као првог услова конкурентности и стварања високих захтјева квалитета у сфери социјалног развоја. Без тога присутне су огромне пријетње и ризици општег срзавања у неразвој. Јер квалитетно образовање, наука, здравство, култура и слично основни су ослонци дугорочног успјешног развоја.

Реализација стратешког циља

Стратешки циљ С2 ће се остварити кроз следеће оперативне циљеве:

- С2: 01:** Побољшање здравствене и социјалне заштите грађана
- С2: 02:** Уједначавање могућности и пораста квалитета образовања
- С2: 03:** Пораст солидарности у задовољењу потреба сиромашних, немоћних и хендикепираних
- С2: 04:** Подршка општим и локалним културним вриједностима и

опедјељењима

C2: 05: Солидарна стамбена изградња

C2: 06: Ширење масовног и здравствено-рекреационог спорта

C2: 01

Побољшање здравствене и социјалне заштите грађана

Одмах иза потребе за станом стоји људска потреба за заштитом и очувањем здравља. Изградња и одржавање ефикасног и лако доступног система здравствене заштите грађанима једна је од изузетно важних функција локалне заједнице. Мрежа апотека, амбуланти, мобилних медицинских екипа, дом здравља и болница треба да буде таква да је подједнако доступна свим грађанима и да се задовоље све врсте медицинске потребе.

Пораст учешћа старих уз смањење учешћа младих доноси битне измјене у здравственој заштити становништва. Умјесто породилских расту потребе за изградњом болничких капацитета за старе. Промјене у породици доносе ново оптерећење за здравствене издатке. Све је више самачких старих домаћинстава или двочланих старих домаћинстава. Нагло се смањује број чланова домаћинстава који су у стању да преузму његу немоћних или болесних. То захтјева увећање броја запослених за кућну његу болесника. Увећање учешћа старих носи у себи пораст броја оних којима је потребна медицинска помоћ. Да ли кренути:

- у масовнију изградњу болничких капацитета или
- обезбиједити успјешне мобилне медицинске екипе уз задржавање болесних у њиховим становима све док је то могуће.

То је једно од питања планирања јавне здравствене заштите које стоји отворено. Нису у питању само болесни. Потребно је развити разне службе за бригу о старим са циљем да у свом стану остану све док је то могуће. Било би потребно развити густу мрежу за задовољење потреба старих особа и њихову његу. Питање старих, нагли пораст њиховог броја те смањење броја чланова домаћинстава за бригу о старима, један је од најтежих проблема здравствене заштите становништва дистрикта.

Значајан број старих нема довољних материјалних могућности за покриће потребних трошкова властите здравствене заштите. Због високе незапослености многи осигураници су остварили само дио потребног радног стажа. Тиме се продужава вријеме здравствене заштите уз истовремено смањење уплата у фонд здравства. Имајући све ово у виду питање превентивног дјеловања добива потребан значај. Оно почиње са планирањем

града. Обезбјеђивање дугих стаза за шетњу и рекреацију, вожња бицикла и слично, активности су које су у стању да допринесу дизању здравственог стања становништва и да се оствари значајна уштеда материјалних средстава.

У том циљу било би од изузетног значаја да се у урбанистичком плану Брчко, са својим друштвеним и рекреативним садржајима потпуније изађе на ријеку Саву, као непроцјењив природни дар овог града. Дуге шетње уз ријеку, бициклизам, спортски садржаји и слично могли би да допринесу побољшању здравља великог броја грађана града Брчко. То би уједно била и једна његова значајна туристичка атракција која би привлачила бројне посјетиоце.

Изградња мреже савјетодавних и центара за смањење ризика од болести представља основу организоване превенције у медицини. У том циљу амбуланте могу да одиграју значајну улогу. Било би потребно омогућити стационарно задржавање оних који су у неким мањим и пролазним здравственим тешкоћама, а којима је помоћ хитно потребна. То би значајно умањило здравствени ризик и допринијело сигурности здравствене заштите.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О1 ће се реализовати путем следећих програма:

С2: О1: П1 Реконструкција болнице и изградња новог породилишта

С2: О1: П2 Увећање доступности примарне здравствене заштите

С2: О1: П3 Унапређење здравствених установа

С2: О1: П4 Унапређење постојећих и ширење нових јавних градских простора

С2: 02

Уједначавање могућности и пораст квалитета образовања

Квантитативно посматрано Брчко дистрикт БиХ располаже изузетним могућностима образовања. Потпун је обухват дјеце основношколским образовањем. Расположиви просторни капацитети су пеко два пута већи (4,96 м²/ученику) од потреба по педагошком стандарду (2,3 м²/ученику). Просторни капацитети четири средње школе су углавном задовољавајући. Универзитетско и постуниверзитетско образовање је омогућено на Економском факултету.

Широм је отворено питање „економије образовања“. Огромна средства која се овдје улажу и огромна енергија која се троши не показује се у прирасту друштвеног производа дистрикта. Дизање квалитета образовања кључно је питање којем је нужно поклонити потребну пажњу. То се односи:

- на структуру и
- на ниво потребних знања.

У Брчко дистрикту БиХ, као и у окружењу не постоји развијена линија стручног образовања, што је видљива карактеристика образовних система развијених. Овдје је присутно само универзитетско високо образовање за разлику од развијених гдје поред универзитетског постоји више и високо стручно образовање. С обзиром на властите компетенције можда би била вриједна настојања дистрикта за потпунијом реформом свог образовања управо у правцу јачања његове стручне компоненте. Потребно је уложити напоре усаглашавања средњошколских образовних профила са потребама привреде и администрације дистрикта. То би био почетни корак реформе образовања. Тешко је рећи да је структура ученика у средњим школама у неком значајнијем складу са развојним потребама дистрикта.

Посебно питање је ниво потребних знања које би ученици и студенти морали да стекну. Скоро да не постоји контрола нивоа стечених знања ученика и студената, односно скоро да не постоји контрола рада школа. Уколико би се у завршним разредима основних и средњих школа обавио тест знања и то јавно објавило сигурно је да би то покренуло енергију у правцу такмичења и општег раста квалитета образовања. Посебно ако би резултат знања поједине школе имао и своје материјалне стимулације.

С обзиром на изузетан значај знања, као пресудног развојног ресурса, нужно је радити на темељној реформи школства. Продужење традиционалним путем тешко да ће донијети повољан развојни резултат. Један од праваца реформе је:

- утврђивање нивоа знања ученика за сваки разред и
- утврђивање тог нивоа знања путем објективног теста.

Умјесто садашњег скоро аутоматског преласка из разреда у разред тада би се, као код развијених, ученик задржавао у претходном разреду све док не обезбиједи потребан ниво знања за прелазак у наредни. Уколико би се то повезало са материјалним стимулацијама могло би да допринесе битном порасту квалитета образовања. Вриједни и надарени ученици би стекли могућности за убрзано завршавање школе.

Посебна потреба у реформи образовања је одстрањивање било каквих социјалних утицаја на могућности образовања. Сиромаштво не би смјело да буде узрок немогућности образовања свих нивоа. Нужно је формирати намјенске фондове за помоћ сиромашним успјешним ученицима и студентима које би их материјално изједначиле са осталима. То је солидарност само по свом спољном појавном изразу. У суштини је то најбољи начин улагања у развој дистрикта. Да би се образовање потпуније везало са потребама дистрикта потребно је при Агенцији за развој отворити „центар за образовање и иновације“. Локални актери, било из привреде или администрације би овдје саопштавали своје потребе за образовним профилима и истраживањима а са друге стране представницима универзитета и средњих школа би била пружена могућност да понуде услуге образовања и иноваторства. Оно што је важно је успостављање непосредног контакта истраживача односно учесника у образовању са партнерима. То је значајна основа остварења „економије знања“ у дистрикту.

Реализација оперативног циља

Реализација оперативног циља С2: О2 биће остварена кроз програме:

- С2: О2: П1** Повећање обухвата дјеце у предшколским установама
- С2: О2: П2** Потпуни обухват, доступност и уједначење услова и квалитета образовања
- С2: О2: П3** Центар за образовање и иновације
- С2: О2: П4** Образовање незапослених
- С2: О2: П5** Запошљавање приправника

С2: О3

Пораст солидарности у задовољавању потреба сиромашних, немоћних, хендикепираних

Солидарност је једна од темељних цивилизацијских вриједности. То није само хумана брига за друге, човјекољубље, разумјевање за сиромашне и немоћне. Солидарност је далеко више од тога. То је настојање да се свима учини живот радоснијим и љепшим. Онима који су под било којим природним (хендикепирани, немоћни) или друштвеним ограничењем (сиромашни) потребно је помоћи да се што потпуније укључе у друштво, да буду и да се осјећају као дио људске заједнице.

Потребно је учинити све да се осјећају корисним члановима друштва, да се сагласно својим могућностима, ангажују у раду. Да им се смањењем

препрека омогући што лакше кретање, да им се сви јавни простори учине што доступнијим. Да се помогне њихов боравак у јавним просторима.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О3 ће се остварити кроз следеће програме.

С2: О3: П1 Радионице за хендикепиране

С2: О3: П2 Подршка и партнерска сарадња са организацијама
цивилног друштва

С2: О4

Подршка општим и локалним културним вриједностима и опредјељењима

Култура је израз душе. Она је представљање себе другоме у свом најљепшем облику. Због тога је култура толико оплемењујућа и толико пријемчива за свакога. Ништа тако радо не допире до другог као културна порука другог, другачијег. Разноликост је посебна вриједност и посебно трагање у култури. Људи су спремни да пређу и велике удаљености да би видјели и доживјели културу другог. Култура је по свом само првом појавном облику локална, национална, регионална док је по свом коначном садржају и поруци увијек хумана, интернационална, општељудска вриједност. Због тога и толика потреба упоредног његовања и локалних и општих вриједности у култури.

С обзиром на националну и културну разноликост Брчко дистрикт БиХ има све услове и сву силну потребу да његује ове културне различитости као своју посебну културну вриједност. Различитост као основа увећања укупне културне вриједности.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О4 ће се остварити кроз следећи програм.

С2: О4: П1 Опште и локалне културне вриједности и опредјељења

С2: О5

Солидарна стамбена изградња

Стан је једна од примарних људских потреба заједно као што је то исхрана, запослење и заштита здравља. Стан није само скровиште него први услов развоја личности. То је простор за одмор као првог услова заштите здравља. Али то је услов потребне социјализације, образовања, успјешнијег укључивања у друштво. Неријешено стамбено питање за друштво значи

губитак огромног развојног потенцијала садржаних у оплемењивању и увећању људских енергија. Неријешено стамбено питање онемогућава човјека да ни приближно оствари све своје способности.

С обзиром да је стан изузетна висока вриједност многи нису у стању да у току свог укупног радног вијека дођу до њега или га стичу у позним годинама, након што су претрпили толике патње и ограничења властитог развоја што наравно представља губитак за друштво. Одатле и толика потреба друштвеног ангажовања у рјешавању стамбеног питања. Поред социјалне групе која због свог сиромаштва или хендикепираности није у стању да сама себи обезбиједи стан без помоћи друштва ту су и социјалне групације, које је из разлога потпунијег подстицаја развоја, потребно помоћи у обезбјеђивању стања. То су:

- млади, образовани појединци које желе да ступе у брак
- породице са малом дјецом
- стручњаци за чијим профилима постоји изузетна потреба⁴.

Солидарна стамбена изградња је заснована на развијању разних облика у области становања и станоградње. У области становања отвара се потреба да дистрикт располаже одређеним бројем станова за збрињавање социјално незбринутих. То је развијање категорије социјалног и становања за сиромашне и хендикепиране који нису у било каквој могућности да дођу до стана.

У дијелу субвенционирања стамбене изградње јавља се потреба дефинисања подстицаја са стране кредитне, земљишне, комуналне политике, јавно-приватног партнерства, приватне изградње станова и слично.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О5 ће се остварити кроз следеће програме.

С2: О5: П1 Социјално становање

С2: О5: П2 Солидарна стамбена изградња за младе

С2: О6

Ширење масовног и здравствено-рекреативног спорта

Масовност спорта је везана за школу. Потребно је од школа створити централне спортско-рекреативне институције и за ученике и за родитеље. Значајан дио инвестиција за спорт и рекреацију потребно је усмјерити на

⁴ Потребно је израдити посебну Стратегију за младе.

школски спорт. Поред школског потребно је, путем доношења Закона о спорту, дефинисати и подстицаје за аматерско али и професионално бављење спортом. У дијелу здравствено-рекреативног спорта потребно је у граду створити могућности за дуге шетње, вожњу бицикла и слично, зеленим површинама које су међусобно безбједно повезане. Посебна вриједност је „излазак“ на Саву и могућност дугих шетњи и трчања њеном обалом.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О6 ће се реализовати кроз следеће програме.

С2: О6: П1 Школски, аматерски и професионални спорт

С2: О6: П2 Простори за рекреацију

С3 Стратешки циљ еколошког развоја ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Принцип одрживости захтијева уравнотежење економског, еколошког и социјалног развоја. Потребно је остваривати социјално и економско напредовање уз задржавање природне средине на постојећем нивоу или је чак и унапредити. Потребно је чувати земљу, воду, ваздух од загађења. Остваривати заштиту од земљотреса, поплава, клизишта. Одрживост у оквиру града значи настојање да се успостави равнотежа између природних ресурса и урбаних функција града. То је настојање да се захтјев за очување животне средине успостави као критериј намјене земљишта било за привредне, комуналне, саобраћајне, стамбене намјене.

Основни фактор унапређења животне средине у граду односи се на пораст зелених површина. Зелене површине у граду побољшавају микроклиму, филтрирању штетне материје у ваздуху, повећавају влажност, изравнању температуре. То су простори у којима се ужива у слободном времену, остварују социјални контакти, одмара од градске буке из окружења и слично. Због тога су зелене површине у градовима један од изузетно важних чинилаца квалитета живота. Чак код неких, и велеградова Европе, зелене површине заузимају близу 50 % укупне површине града. Да би се управљало заштитом животне средине потребна су:

- стална мјерења квалитета: ваздуха, воде, земљишта, нивоа буке
- ефикасна заштита изворишта водоснабдијевања
- развој привреде и саобраћаја планирати у еколошком складу са становањем, рекреацијом и заштићеним добрима
- смањити ризик од хемијских удеса било у производним процесима или складиштењем опасних материја и њиховог превоза.

Реализација стратешког циља

Стратешки циљ С3 биће остварен кроз сљедеће оперативне циљеве:

С3: О1: Успостављање система за осматрање квалитета ваздуха, воде, шуме, земљишта и нивоа буке

С3: О2: Збрињавање комуналног и индустријског отпада

С3: О3: Смањење ризика од настанка удеса

С3: О4: Озелењавање и реконструкција централних градских зелених површина и паркова и повезивање са рубним приградским комплексима зеленила

С3: О5: Повећање степена заштите од поплава

С3: О1

**Успостављање система за осматрање квалитета ваздуха,
воде, земљишта и нивоа буке**

Потребно је приступити систематском мјерењу и анализу материја које загађују животну средину, са процјеном њиховог утицаја на здравље људи. У том циљу успоставити мрежу мјерних мјеста како би се мјерили утицаји и основних и специфичних загађивача.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С3: О1 ће се остварити кроз програм:

С3: О1: П1 Мјерење степена загађености животне средине

С3: О1: П2 Провођење шумско узгојних радова и заштита шума

С3: О2

Збрињавање комуналног и индустријског отпада

Постојећа депонија је у употреби око 30 година и један је од врућих еколошких тачака. На депонији не постоји управљање насталим депонијским гасовима и исцједним водама као ни систематско осматрање било ког могућег утицаја загађења. Депонија није ограђена нити постоји изграђена путна инфраструктура. Потребно је сагледати могућности измјештања депоније како би град добио изузетно вриједан просто

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С3: О2 ће се реализовати кроз програме:

С3: О2: П1 Депонија комуналног и индустријског отпада

С3: О3

Смањење ризика од настанка удеса

На подручју Брчко дистрикта БиХ постоје индустријска постројења која користе, складиште или производе опасне материје. То носи висок степен ризика за здравље људи и животну средину. Уз ове пријетње долазе и са стране саобраћаја.

Хемијски удеси се најчешће дешавају током транспорта опасних материја, који се обавља друмским, жељезничким или ријечним саобраћајем. Сви

облици саобраћаја су присутни у Дистрикту. Посебна опасност долази са стране друмског саобраћаја.

Магистрални правац М14.1 (Лончари - Бијељина) пролази кроз сам центар града тим путем се врши и превоз опасних материја што носи висок ризик за животе људи и животну средину. Свакако да ће се овај ризик смањити изградњом градске обилазнице.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С2: О3 ће се остварити кроз програме

С3: О3: П1 Израда катастра ризичних постројења

С3: О3: П2 Утврђивање мјера безбједности транспорта опасних материја кроз град

С3: О4

Озелењавање и реконструкција централних градских зелених површина и паркова и повезивање са рубним приградским комплексима зеленила

Зелене површине су најбољи начин унапређења животне средине у градовима и најпотпунији допринос побољшању квалитета живота људи у њему. Обим површина само је један од показатеља квалитета животне средине. Од посебне важности је њихова просторна структура у граду. Оне треба да се распростиру цијелом површином града, посебно у зонама становања.

Други важан принцип озелењавања града је да градски парк буде безбједно повезан са рубним приградским комплексом зеленила као и изласком на Саву.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С3: О4 ће се остварити кроз програме:

С3: О4: П1 Озелењавање градских зелених површина

С3: О4: П2 Реконструкција градских зелених површина

С3: О4: П3 Веза градског парка са рубним зеленим површинама

С3: О5

Повећање степена заштите од поплава

Суштински проблем овога подручја су појаве високих поплавних вода и то: спољне воде (воде ријеке Саве), брдске воде (са планина Мајевице и Требава) и властите воде (атмосферске, повирне и подземне). Са становишта хидрографије, подручје Брчко дистрикта БиХ се може подијелити на три области, које заједно чине цјелину дефинисану као хидромелиорациони систем и то:

- § Слив ријека Тиње - Брке, у централно-западном дијелу;
- § Обједа, на сјеверу и
- § Лукавца, на истоку Брчко дистрикта БиХ.

Једино је хидромелиорациони систем Обједа детаљно разрађен и пронађена су рјешења за актуелне проблеме везане за поплаве. Код остала два хидромелиорациона система ситуација није у потпуности ријешена и неопходно је урадити пројекте и предложена рјешења реализовати у пракси.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С3: О5 ће се остварити кроз програме:

С3: О5: П1 Регулација водотока

С3: О5: П2 Реконструкција и изградња заштитних насипа

С4 Стратешки циљ просторног развоја
РАЗНОЛИКОСТ ПРОСТОРНЕ СТРУКТУРЕ УЗ
ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ОКОЛИНЕ

Све што се догађа, догађа се у простору и времену. Простор и вријеме су двије основне димензије сваког догађања. Економски, социјални, еколошки и сваки други развој у овој Стратегији имају и своју нужну просторну димензију. Просторни развој ње пука последица, резултат укупног развоја. Простор није мјесто на којег се „лијепе“ резултати економског и другог развоја. То није само физичка слика промјена насталих у времену. С обзиром да је простор основна димензија сваког догађања он је изузетно значајан *активан* фактор. Обрађајући се простору као активном фактору, односно остварујући пожељне планске промјене у њему, могуће је остварити изузетне развојне доприносе укупном развоју. Истовремено, уколико се занемаре позитивни просторни и плански утицаји сасвим је реално да се појаве значајна развојна ограничења.

Максималан развојни резултат је могућ само у случају обостраног и гранског (временског) и просторног повољног стимулисања. Активирањем просторне компоненте могуће је допринијети увећању развојног резултата ове стратегије.

У једном дијелу просторна димензија Стратегије се испољава у самом граду Брчко, његовој физичкој структури. Да ли су се кроз физичку урбану структуру града успјели активирати сви природни, историјски, културни потенцијали и расположивости града? Колико урбана структура задовољава жеље и потребе грађана? У којој мјери је изграђен урбани идентитет града односно у којој мјери грађани имају осјећај припадности граду?

Треба знати да грађани и посјетиоци не уочавају град као такав у његовој цјелини. Они у њему препознају појединачне вриједности и преко тог појединачног граде и носе слику цјелине. За посјетиоце је то силуета града, његови основни симболи. За грађане је припадност свом „кварту“ дијелу града у којем станује, истовремено усмјеравајући поглед према јавним просторима као заједничком добру. Квалитет живота у граду и припадност граду је увелико зависан од испуњења ова два захтјева. Физичка структура града мора да у себи носи разноликост која омогућава људима да остваре

припадност (идентитет) свом дијелу града а путем заједничких простора и симбола, његовој цјеловитости. То је битна димензија квалитета живота која треба да буде задовољена процесом урбаног планирања. То јасно указује на потребу потпунијег учешћа грађана у просторном (структурном) обликовању града.

Други дио просторног развоја, садржаног у овој Стратегији, је однос града и његовог руралног окружења. Хоће ли се град развијати на рачун свог руралног окружења? Хоће ли град индустријски и друштвено напредовати уз задржавање руралног окружења на бављењу традиционалном индивидуалном, углавном натуралном, пољопривредом или ће се кренути на пут потпунијег међусобног интегрисања у развоју?

Пун развој је могуће остварити само на основи потпунијег развојног интегрисања града и околине. Град Брчко и околина или ће се заједно развијати или ће заједно пропадати. Пуне позитивне промјене у граду Брчко су могуће и пожељне само у мјери позитивних развојних промјена у његовој околини. Да би се остварио пун укупан развој нужно је убрзање развоја урбане структуре ширег простора дистрикта. Мијењајући себе у развоју, град Брчко мора да мијења и развој своје руралне околине. Пут развоја је јединствен.

Потребно је у ширем руралном простору дефинисати развојне центре и пружити им подршку у правцу развоја неаграрних активности⁵. На тој основи, кроз вријеме, створила би се мрежа урбаних центара на простору дистрикта са градом Брчком као својим главним исходиштем. То би мијењало структуру економског бављења и социјалне структуре у цјелини. Умјесто садашње једноличне слике бављења традиционалном пољопривредом нови (секундарни) развојни центри би били мјеста примарне индустријске прераде пољопривредних производа и других неаграрних бављењима. Постепено, би то водило демографским (урбаним) концентрацијама. Попуштао би притисак на земљу што би водило окрупњавању пољопривредног посједа и напретку продуктивности у пољопривреди. Раст индустријске прераде пољопривредних производа доносио би раст богатства, чиме би се смањивале разлике у развијености у односу на град Брчко. Оваквим просторним и економским интегрисањем унапредио би се развој дистрикта у цјелини.

⁵ Просторни план врши подјелу насеља у IV степена: центар првог степена; град Брчко, центри другог степена: Крепшић, Брка, Маоча, Горњи Рахић, Бодериште, Бијела, Брезово Поље, центри трећег степена: Боце и Омербеговача, центри четвртог степена: осталих 40 насеља.

Поред разлога доприноса развоју, опредјељење на изградњу секундарних урбаних центара у пуном је складу и потреба остварења начела одрживости. Захтјев заштите и очувања природе упућује на потребу *забране ширења градње кроз простор*, посебно градње уз пут, на квалитетним пољопривредним површинама. Потребно је забранити ширење грађевинске линије постојећих села. Посебно је потребно забранити градњу на новим слободним просторима изван постојећих насеља. Потребно је примјетити да градња уз пут или на граници сеоских насеља потиче углавном од неаграрних становника у тим насељима. Пружањем подршке изградњи секундарних развојних центара ови градитељи би добили своје пожељне локацијске излазе (секундарни центри), што би олакшало провођење мјера забране.

Да би се успјело у урбаној полицентричности, односно интегрисаном просторном и економском развоју дистрикта у цјелини, нужно је доћи до цијене смјештања (локације). Разлог садашњег огромног развојног дебаланса града и околине је управо у недостатку цијене смјештања појединих дјелатности. Не постоји критериј селекције у просторном размјештају појединих, прије свега, привредних дјелатности. Град Брчко се појављује као једино мјесто повољних смјештања свих неаграрних дјелатности, што ограничава развој околине. Просторни развој се заснива на смјештају односно цијени смјештања. Високе разлике у трошковима смјештаја појединих, прије свега привредних дјелатности, природно је да доведе до разлика у њиховом просторном распореду. *Наплатом пуног износа трошкова за појединачна смјештања остварио би се оптималан просторни распоред активности*. Ради се заправо о процесу просторног и гранског интегрисања као првог услова успјешности развоја.

С обзиром да високе разлике у трошковима смјештања веома различито погађају поједине привредне дјелатности створила би се висока еластичност кретања кроз простор. Престало би се са досадашњом праксом концентрације најразличитијих активности у град Брчко уз истовремено развојно пустошење околине, што је општа слика развоја на овим ширим просторима. Што град више развојно напредује то околина више развојно назадује. Релативне разлике у развијености се повећавају.

Наплатом пуних трошкова за појединачна смјештања најјефикасније би се управљало просторним развојем. Високе разлике у смјештању у поједина насеља дјеловале би као критериј селекције у појединачним смјештањима. Сагласно висини трошкова, поједине дјелатности би проналазиле насеље за властито оптимално смјештање. Како трошкови смјештања расту са

величином града ово је основа за снажну подршку развоју секундарних развојних центара. Бројне, прије свега привредне дјелатности, неби биле у могућности да поднесу високе трошкове смјештања у град Брчко него би се кретале према секундарним развојним центрима у околини. Оптимално алоцирање активности кроз простор основа је огромних материјалних уштеда. То је и основа пораста квалитативних утицајних фактора у развоју, што се посебно односи на град Брчко.

Цио проблем остварења цијене смјештања се односи на истраживање и утврђивање висине ренте у граду Брчко и осталим секундарним развојним центрима. Високе разлике у цијени градског грађевинског земљишта заправо су разлике у висини ренте. Због неријешеног питања градске ренте користи од овога остварују власници градског грађевинског земљишта. Високи износи незарађених доходака, основа су увећања социјалних разлика. Сиромаше грађани и сам дистрикт а богате се појединци. И што дистрикт више инвестира у град Брчко цијена земљишта је у порасту. дистрикт својим развојним активностима увећава износе градске ренте које присвајају појединци. То је проблем којег је у овој Стратегији потребно ријешити. *Потребно је да дистрикт који ствара ренту, да је и присваја.* То би био снажан допринос смањењу социјалних разлика али прије свега то би био моћан инструмент управљања развојем у цјелини. Трошкови смјештања би нагло пали уз остварене високе селективности и просторне еластичности у просторном размјештају привредних и других активности.

дистрикт би, на другој страни, на основу присвајања ренте остварио огромне износе финансијских средстава којима би био у стању да снажно стимулише властити привредни развој.

Реализација стратешког циља

Стратешки циљ С4 ће се остварити кроз следеће оперативне циљеве:

С4: О1: Различитост града

С4: О2: „Излазак“ на Саву

С4: О3: Закон о градској ренти

С4: О1

Различитост града

Основни ослонци успјеха у овом друштву масовних информација и комуникација су: знање, иновативност, умреженост, различитост. Да би се успјело мора се бити различит, другачији од других. Потребно је привући и

задржати пажњу што се односи и на градове. Потребно је градити идентитет, различитост града Брчко да би се у њега долазило и појачано му припадало. Различитост, припадност, идентитет има своје двије димензије. Једна се односи на пролазнике, посјетиоце, радознале, а друга на саме становнике града. За прву групу важна је силуета и бренд града.

Шта је силуета града Брчко? Шта је упадљиво када се улази у град Брчко, што посјетилац обавезно треба да види, шта је на разгледници? Јесу ли то кровови, град на ријеци Сави или нешто друго? Да ли силуета града постоји или је потребно градити је? Шта је бренд града Брчко? Која је основна асоцијација када се помене то име? Париз је град моде, Сарајево је Олимпијски град, Мостар је Неретва и скокови са моста, Градачац сајам шљиве и сусрети књижевника. Потребно је и у оквиру ове Стратегије отпочети са активностима изградње бренда града Брчко. Некада је то била трговина шљивама.

Различитост града која треба да допринесе порасту квалитета живота грађана и да ојача њихову припадност граду односи се на унутрашњу физичку структуру града, јавне просторе и заштићене зоне и објекте.

У унутрашњој физичкој структури града упадљиво мјесто припада *другим пјешачким стазама кроз град*. Углавном су то мирни, угодни, безбједни правци на којима је висока измјењивост вриједних градских садржаја. То је линија угодна за пјешачење (обале ријека, зелене површине, мирне улице) лаке доступности зонама масовне запослености, културним, образовним и другим садржајима и парковским површинама, паркиралиштима и слично. То је линија социјалних контаката, сусрета, рекреације, што диже квалитет живота и појачава припадност граду.

Други дио физичке структуре града се односи на препознатљивост, идентитет и припадност појединим његовим дијеловима која носе посебне и препознатљиве називе. Припадност граду грађани великим дијелом остварују преко припадности својој примарној насељској заједници у којој су социјални контакти најмасовнији. Појачање тог идентитета појачава и идентитет града у цјелини. Због тога се јавља силна потреба за градњом урбане различитости и властите појединачне изражајности. Могућност да се то оствари је у остварењу веома блиског контакта планера са грађанима и из тог извора црпљење идеја за уређење тог дијела града.

Улице, тргови, слободни простори су важна мјеста на којима се задовољава основна потреба становника града за интеграцијом и комуникацијом. То су углавном „пјешачке зоне“ као *заједничко јавно добро* свих грађана. То је

једно од битних обиљежја сваког града и његове културе. То је простор по којем се и на којем се препознаје прошло али и садашње вријеме, основне могућности и одређености. Идентитет града се великим дијелом остварује управо преко ових његових јавних простора. Због тога се јавља потреба да се и у оквиру ове Стратегије, овом питању посвети посебна пажња.

Да би се очувале природне, историјске, градитељске и урбанистичке вриједности града, односно да би се остварила та врста његовог идентитета нужне су мјере заштите. Потребно је штитити одређене просторе као „заштитне зоне“ али и појединачне вриједне архитектонске, историјске објекта. Након састављања катастра тих културних вриједности потребно је остварити њихову интернет презентацију.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С4: О1 ће се остварити кроз следеће програме:

С4: О1: П1 Силуета града

С4: О1: П2 Бренд града

С4: О1: П3 Студија урбане структуре града

С4: О1: П4 Студија јавних простора

С4: О1: П5 Заштићене зоне и објекти

С4: О2

„Изразак“ на Саву

Сава је изузетна природна надареност која својом многостраном богатом издашности пружа могућности дизања квалитета бројних урбаних и развојних функција града и дистрикта у цјелини. Јефтин водни пут са могућностима достизања далеких европских удаљености само је дио њених економских издашности. Њен пуни утицај се односи на могућност дизања укупног квалитета живота у граду, што је основа привлачења и остајања квалитетног кадра као прве претпоставке развоја.

Од значаја су могућности развоја и туристичке, рекреативне и спортске функције што би могло да, поред грађана града, привуче и значајан број посетилаца. Да би се то постигло потребно је остварити одговарајуће урбанистичко-просторно рјешење. Умјесто садашње скоро потпуне одвојености потребно је повољним планским рјешењима да град Брчко оствари „излазак“ на Саву. Дуга и лако доступна пјешачка, бициклистичка

стаза са спортским и туристичким садржајима могла би увелико да измјени слику града и да се снажно допринесе његовом развоју.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С4: О2 ће се остварити кроз следећи програм.

С4: О2: П1 Урбанистичка и економска студија
„Излазак града Брчко на Саву“

С4: О3

Закон о градској ренти

Налогом супервизора од 1. 3. 2006. године стављен је ван снаге:

- Закон Социјалистичке Републике БиХ о грађевинском земљишту
- други став члана 60 Закона о просторном уређењу Брчко дистрикта
- Одлука градоначелника о накнадама за уређење грађевинског земљишта

Разлог за укидање је мишљење супервизора по којем су „економски ефекти пореза какав је овај, погубни за привреду као што привреда Брчко дистрикта тиме што дестимулише закониту градњу“. Супервизор уједно даје „препоручу да Скупштина озбиљно размотри усвајање закона којим се налаже вид опорезивања некретнина у складу са оним који се може наћи другдје у Европи“.

Сигурно је да је посотјећи начин наплате ренте „у потпуности застарео“ те да је потребно остварити наплате градске ренте које су сагласности са остварењима у кругу развијених. Градска рента је економска чињеница. То је основни развојни и финансијски ослонац градова широм Европе. Оно што је потребно и на шта се у налогу супервизора упозорава је остварење одговарајуће наплате.

Оно што је у нашим законима и одлукама непознато је сам појам ренте. Непознато је ко ренту ствара и коме по том природном праву она припада. Непознати су износи ренте. *Непознат је укупан износ (вриједност) ренте у граду Брчко.* Непознат је износ ренте у граду по појединим локацијама. Непознат је инструмент захватања ренте у граду.

Због свих тих непознавања као и чињенице да дистрикт не врши наплату ренте и ако она у стварности постоји јавља се потреба израде студије ренте и

нормативног (законског) регулисања ренте. Студија ренте треба да усагласи утврђивање и наплату ренте према земљама ЕУ.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С4: ОЗ ће се остварити кроз следеће програме:

С4: ОЗ: П1 Студија градске ренте

С4: ОЗ: П2 Реализација Закона о ренти

С5 Стратешки циљ институционалног развоја ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА, ПОЛИЦЕНТРИЧНОСТ, ИНТЕГРАЦИЈА

Ако глобализација значи повећан притисак на иновације онда се тај притисак уствари односи на институционални систем. Основ иновација је у промјенама институционалног система. Способност друштва да се мијења сагласно потребама које стижу из окружења огледа се у промјенама институционалног оквира. То је најтежа фаза прилагођавања промјенама. Потребна је силна воља и енергија да се то оствари. Пријетње заостајања су у успорености (инертности) промјена институционалног система.

Институционални систем је мјесто гдје се храни и напаја укупан развој, сви друштвени актери. С обзиром на одлучујућу развојну улогу Владе дистрикта, од изузетног су значаја институционална помјерања. Основни демократски ослонац је на непосредној демократији и локалној самоуправи. То је и пут промјена у администрацији. Да би се задовољио принцип ефективности да се грађанима пружи услуга какву очекују, у облику у каквом је желе и у мјесту и времену које им највише одговара јавља се потреба да грађани неке од својих потреба могу да задовоље и у ближем секундарном центру, не одлазећи за све на једини шалтер у граду Брчко.

Реализација стратешког циља

Стратешки циљ С5 ће се остварити кроз следеће оперативне циљеве

С5: О1 Унапређење информационог система администрације дистрикта

С5: О2 Веће укључивање грађана у процес одлучивања

С5: О3 Увећање буџетског капацитета

С5: О4 Агенција за развој

С6: О5 Завод за планирање, пројектовање и изградњу дистрикта

Унапређење информационог система администрације Дистрикта

Управа Дистрикта треба да тежи да постане заокружен, интегрисан систем. Потребно је са садашњег „папирног“ начина пословања прећи на електронску управу. Физички шалтер треба замијенити виртуелним шалтером. Формирати административни услужни центар по принципу пружања услуга да грађани на једном мјесту предају захтјев и преузму рјешење не одлазећи код референта.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С5: О1 ће се реализовати кроз програм.

С5: О1: П1 Електронска управа

С5: О2

Веће укључивање грађана у процес одлучивања

Захтјеви непосредне демократије отварају потребу омогућавања грађанима и да непосредно одлучују о одређеним стратешким питањима остварењем слободне грађанске иницијативе и форума грађана.

Потребно је развити успјешне моделе учешћа грађана у фази припреме, а не само приликом доношења просторних и урбанистичких планови других аката од општег значаја. Редовним испитивањима и анкетирањем грађана потребно је непрекидно сазнавати њихове ставове, задовољство односно незадовољство развојем и уређењем града и осталих насеља дистрикта. Потребно је развити модел дигиталне демократије, као начина ангажовања грађана у управљању.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С5: О2 ће се остварити кроз следеће програме:

С5: О2: П1 Слободна грађанска иницијатива

С5: О2: П2 Пораст одговорности носилаца власти и руководиоца у управи

C5: O3

Увећање буџетског капацитета

Нова улога у развоју локалних заједница, овдје дистрикта, свакако да отвара потребу за повећаним финансијским средствима за потребна интервенисања. На другој страни, да би се стимулисао привредни развој потребна су олакшања пореског оптерећења. То природно усмјерава пажњу на пораст неефискалних прихода као основе увећања буџетског капацитета дистрикта. Извори пораста неефискалних прихода су у потпунијем захватању градске ренте, јавно-приватном партнерству, својинској трансформацији комуналних предузећа, порасту учешћа намјенских прихода (закуп, изградња за закуп и слично).

Градска рента је значајан извор раста финансијске снаге дистрикта.

Јавно-приватно партнерство је нови извор пораста фискалног и финансијског капацитета дистрикта. Активирање приватних финансијских извора, на овој основи, даје могућности значајног увећања средстава за опште намјене.

Својинска трансформација комуналних предузећа је посебна могућност активирања приватних средстава за опште сврхе. Ту је и издавање објеката у својини дистрикта под закуп, као и изградња одређених објеката из средстава капиталног буџета у циљу издавања у закуп.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ C5: O3 ће се реализовати кроз следеће програме и пројекте.

C5: O3: П1 Пораст учешћа неефискалних прихода у буџету дистрикта

C5: O4

Агенција за развој

Развој је тежак, дугорочан и мукотрпан посао, што се односи и на остварење ове Стратегије али и наредних које ће доћи. Ако је развој функција, коју је потребно обавити, онда је природно да је за тај посао потребно основати посебно институцију која ће се тиме професионално бавити. Она би окупљала и посредовала између администрације дистрикта и привреде и цивилног сектора.

Савјет за развој, који би био управни орган Агенције са градоначелником као предсједником упућивао би своје приједлоге Влади и Скупштини на усвајање. Чланови Савјета би били (на неполитичкој основи) представници привреде и остали угледни грађани и пријатељи који би се бирали конкурсом.

Стратегија није коначан и непромјенљив збир циљева, програма, пројеката. То је општи оквир који је довољно циљно усмјерен али и довољно широк за потребна унутрашња помјерања.

Агенција би у поступку годишње реализације Стратегије дефинисала одређене приоритете, усмјеравала то са материјаним могућностима и предлагала Савјету на усвајање. Тако би се обезбиједила и могућност одређених измјена у Стратегији, што ће вријеме, вјероватно, донијети.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С5: О4 ће се остварити кроз сљедећи програм.

С5: О4: П1 Оснивање и рад Агенције за развој

С5: О5

Завод за планирање, пројектовање и изградњу дистрикта

Изузетно сложена проблематика просторног урбанистичког, инфраструктурног развоја и изградње захтијева оснивање јединствене и високо стручне институције. Захтјеви непосредног учешћа грађана не само у поступку усвајања, него прије свега у фази припреме за израду просторних и урбанистичких планова (анкетирање, дискусија циљева и слично). Слично се односи и на процедуру усвајања ових докумената.

На другој страни, ово је веома жива материја подложна, веома честим измјенама (планови појединих насеља, улица, тргова, потребне реконструкције и слично). То упућује на потребу присуства властите високо стручне институције која ће бити у стању да, помажући се одређеном сарадњом експерата, удовољи потребама. Посебно се то односи на пројектовање појединих инфраструктурних система и захвата.

Поред планирања и пројектовања, дио који се односи на изградњу носи не малу сложеност и озбиљност задатка. Стручна обрада сваке локације и посебно надзор над извођењем објекта, сагласно просторним и урбанистичким захтјевима, представља групу послова коју је потребно институционално дефинисати и до краја остваривати.

Овим би дистрикт добио и неку врсту градског архитекте, али сада не као појединца, него високо стручну институцију.

Реализација оперативног циља

Оперативни циљ С5: О5 ће се остварити кроз следећи програм.

С5: О5: П1 Оснивање Завода за планирање, пројектовање и изградњу дистрикта

9. ОД ЦИЉА ДО ПРОЈЕКТА

Стратешки циљеви	Оперативни циљеви	Програми	Пројекти
С1 ПОЉОПРИВРЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ	С1: О1 Окупљавање пољопривредног посједа	С1: О1: П1 Порез на необрађено пољопривредно земљиште	1. Израда Закона 2. Спровођење Закона
		С1: О1: П2 Наслеђивање пољопривредног газдинства	1. Израда Закона 2. Спровођење Закона
		С1: О1: П3 Субвенционирање робних произвођача у пољопривреди	1. Финансијска, социјална и економска анализа 2. Израда Закона 3. Спровођење Закона
		С1: О1: П4 Ограничење управљачких права у акционарским друштвима	1. Анализа управљања у акционарским друштвима дистрикта 2. Анализа туђих искустава 3. Израда и доношење Закона 4. Спровођење Закона
		С1: О1: П5 Унапређење коришћења пољопривредног земљишта	1. Повећање величине породичних газдинстава са комерцијалном производњом уз истовремено спрјечавање даљег уситњавања посједа 2. Уређивање пољопривредног земљишта, укључујући деминирање, наводњавање и мелиорације

C1 ПОЉОПРИВЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ	C1: O1 Окрупњавање пољопривредног посједа	C1: O1: П6 Интензивирање сточарске производње	1. Интензивирање говедарске производње и това јунади, кроз развој говедарских фарми праћено и унапријеђењем производње млијека и меса, организовање откупа и повезивање са прерађивачких капацитетима 2. Унапређење свињогојства и развој свињарских фарми уз организовање прераде свињског меса 3. Интензивирање перадарске производње и изградња перадарских фарми за тов пилића и производњу јаја и повезивање са индустријом прераде живинског меса 4. Развој пчеларства кроз повећање броја кошница и сарадњу са воћарима те повезивање са прерађивачким капацитетима за пчелиње производе
		C1: O1: П7 Развој органске и друге еколошки прихватљиве производње	1. Унапређење агротехничких мјера за задовољавање принципа органске производње; 2. Развој свијести становништва и едукацију о органској производњи 3. Унапређење капацитета за стручну подршку и евиденције у органској производњи и успостављање стручних тијела за сертификацију 4. Помоћ у отварању спољних тржишних могућности за органске производе за које постоје потенцијали на подручју Брчко дистрикту БиХ
		C1: O1: П8 Очување животне средине у пољопривреди	1. Увођење технологија у пољопривредној производњи и преради, у складу са принципима заштите животне средине у технолошки развој пољопривреде и прерађивачке индустрије 2. Спрјечавање угрожавања општег биодиверзитета, 3. Развој програма мониторинга у пољопривреди с циљем заштите околине

C1 ПОЉОПРИВРЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ	C1: O1 Окупљавање пољопривредног посједа	C1: O1: П9 Унапређење коришћења и очувања генетичких ресурса у пољопривреди	1. Очување и одрживо коришћење квалитетних генетичких ресурса у биљној и сточарској производњи 2. Успостављање стандардизације и сертификације садног материјала 3. Развој узгојно-селекцијских служби у сточарству 4. Унапређење рада лабораторија и ветеринарских служби
		C1: O1: П10 Развој финансијских извора за сектор пољопривреде	1. Развој тржишта кредита и обезбјеђивање бољег приступа кредитним средствима пољопривредне производње 2. Унапређење гаранцијских фондова за пољопривреду за кориснике са нижом кредитном способношћу 3. Развој програма финансијске подршке младим за старт-уп пројекте у пољопривреди, за побољшање старосне структуре пољопривредних произвођача
		C1: O1: П11 Побољшање генетске основе код животиња	1. Набавка расних грла 2. Набавка квалитетног сјемена 3. Едукација произвођача и потрошача
	C1: O2 Оснивање Универзитета	C1: O2: П1 Оснивање универзитета	1. Студија о потреби оснивања универзитета 2. Доношење одлуке о оснивању 3. Потребан простор за смјештање 4. Пријем запослених и почетак рада
	C1: O3 Заједница знања и иновативности	C1: O3: П1 Глобална умреженост	1. Студија глобалне умрежености дистрикта 2. Анализа могућности остварења јавно-приватног партнерства 3. Испитивање могућности укључивања носиоца телекомуникационе дјелатности 4. Организација извођења пројекта

C1 ПОЉОПРИВРЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ	C1: O3 Заједница знања и иновативности	C1: O3: П2 Дигитална демократија	1. Израда софтвера 2. Пројекат о поступку разматрања резултата дигиталне демократије
		C1: O3: П3 Портал дистрикта	1. Израда софтвера 2. Институционално рјешење
		C1: O3: П4 Отворен конкурс идеја	1. Правилник о вредновању и материјалном обештећењу учесника 2. Поступак јавног представљања идеја
		C1: O3: П5 Фонд за развој	1. Елаборат о оправданости оснивања Фонда 2. Закон о Фонду 3. Кадровска и питања смјештаја
	C1: O4 Развој саобраћајне инфраструктуре	C1: O4: П1 Развој друмског саобраћаја	1. Израда пројектне документације за реконструкцију и модернизацију магистралне и регионалне путне мреже 2. Израда пројектне документације за обилазницу око града
		C1: O4: П2 Развој жељезничког саобраћаја	1. Код Жељезнице РС и Жељезница ФБиХ иницирати студију о модернизацији и реконструкцији овог пружног правца 2. Израда студије о измјештању индустријског колосјека из града
		C1: O4: П3 Реконструкција или измјештање Луке и прочишћавање корита ријеке Саве	1. Студија реконструкције или измјештања Луке 2. Студија о изградњи робно-транспортног центра 3. Договор са осталим учесницима и приступање прочишћавању ријеке Саве 4. Студија о могућностима остварења Луке као јавне корпорације
	C1: O5 Развој техничке	C1: O5: П1 Повећање	1. Каблирање ваздушних далековаода у оквиру

	инфраструктуре	поузданости у снабдијевању електричном енергијом	- индустријских зона 2. Изградња и проширење трафостаница 3. Реконструкција нисконапонске мреже у МЗ 4. Довод инсталација до Индустријска зона Брчко дистрикт 5. Реконструкција уличне расвјете
С1 ПОЉОПРИВРЕДА, САОБРАЋАЈ, ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА, ЗНАЊЕ, ИНОВАТИВНОСТ И ИНФРАСТРУКТУРНЕ ПОГОДНОСТИ	С1: О5 Развој техничке инфраструктуре	С1: О5: П2 Изградња капацитета за снабдијевање водом	1. Изградња централног цјевовода од будуће „Фабрике воде“ 2. Замјена цјевовода у градским срединама 3. Изградња и проширења водосистема у МЗ
		С1: О5: П3 Изградња система за збрињавање отпадних и оборинских вода	1. Пројектовање система за канализацију и пречишћавање отпадних вода 2. Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода 3. Реконструкција фекалних и атмосферских канализација 4. Изградња и проширења канализационих система у МЗ
		С1: О5: П4 Изградња градске топлане	1. Пројектовање и изградња топлане 2. Пројектовање и изградња топловода
		С1: О5: П5 Гасификација града Брчко	1. Израда концепта гасификације 2. Пројектовање и изградња секундарне гасификационе мреже
	С1: О6 Увећати ефикасност и ефективност администрације дистрикта	С1: О6: П1 Управљање развојем	1. У Агенцији за развој остварити базу података за праћење развоја и планирање развоја
			2. Успоставити евиденцију имовине локалне заједнице
			3. Извршити процјену имовине локалне заједнице
			4. Израдити пројекат управљања имовином локалне заједнице
		С1: О6: П2 Нови извори финансирања инвестиција	1. Студија градске ренте 2. Студија јавно-приватног партнерства 3. Студија акционарства грађана

			4. Студија о укључењу Дистрикта на тржиште капитала
--	--	--	---

C2 ПОРАСТ СОЛИДАРНОСТИ И УНАПРЕЂЕЊЕ ФИЗИЧКОГ И МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА СТАНОВНИШТВА	C2: O1 Побољшање здравствене и социјалне заштите грађана	C2: O1: П1 Реконструкција болнице и изградња новог породилишта	1. Реконструкција болнице 2. Изградња новог породилишта 3. Имплементација породичне медицине 4. Унапређење политике запошљавања, специјализација и субспецијализација
		C2: O1: П2 Увећање доступности примарне здравствене заштите	1. Побољшање доступности примарне заштите 2. Унапређење квалитета примарне заштите 3. Унапређење примордијалне превенције (смањење загађености ваздуха, стимулисање физичких кретања и уклањање препрека које воде искључењу старих, дјеце и лица са додатним потребама, што је важан услов менталног здравља, проширење и заштита пјешачких јавних простор и зелених површина)
		C2: O1: П3 Унапређење здравствених установа	1. Подизање нивоа опремљености здравствених установа 2. Континуирана обука здравствених радника 3. Дефинисање пакета услуга примарне здравствене заштите 4. Дефинисање пакета услуга секундарне и терцијарне здравствене заштите 5. Успостављање информационог система у здравству

		C2: O1: П4 Унапређење постојећих и ширење нових јавних градских простора	1. Паркови, улице, тргови, као мјеста организовања културних, спортских и других активности 2. Пјешачке стазе које спајају административне, културне, забавне, трговачке и школске дестинације 3. Повећање површина јавних простора намијењених дјечи 4. Изградњом јавне гараже повећати површине намијењене дјечи и старима
	C2: O2 Уједначавање могућности и пораста квалитета образовања	C2: O2: П1 Повећање обухвата дјече у предшколским установама	1. Повећање смјештајних капацитета предшколских установа у јавном сектору 2. Нормативно регулисање приватног сектора да се путем непрофитног статуса установе омогући и сиромашнијој дјечи приступ приватној установи
C2 ПОРАСТ СОЛИДАРНОСТИ И УНАПРЕЂЕЊЕ ФИЗИЧКОГ И МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА СТАНОВНИШТВА	C2: O2 Уједначавање могућности и пораста квалитета образовања	C2: O2: П2 Потпун обухват, доступност и уједначеност услова и квалитета образовања	1. Примјена обавезних стандарда опремљености школа 2. Унапређење квалитета наставе
		C2: O2: П3 Центар за образовање и иновације	1. Нормативно регулисање 2. Отпочињање са радом
		C2: O2: П4 образовање незапослених	1. Компјутерско образовање 2. образовање у области предузетништва
		C2: O2: П5 Запошљавање приправника	1. Пројекат подстицаја за запошљавање приправника 2. Реализација пројекта
	C2: O3 Пораст солидарности у задовољавању потреба сиромашних, немоћних и хендикепираних	C2: O2: П1 Радионице за хендикепиране	1. Дефинисање олакшица и помоћи за ова запослења 2. Предмет пословања радионице (предузећа) 3. Обука кадрова, избор локације и отпочињање са Радом
		C2: O2: П2 Подршка и партнерска сарадња са организацијама цивилног	1. Ширење облика сарадње са организацијама цивилног друштва 2. Дефинисање и изградња минимума стандарда

		друшва	социјалних услуга и ефикасан систем супервизије и контроле (инспекције) 3. Омогућавање различитих врста дневних боравака у локалним (мјесним) заједницама (за дјецу са посебним потребама, за старије и лица са инвалидитетом) 4. Обезбјеђење олакшаног кретања хендикепираних кроз град (семафори, прелази и слично)
	C2: O4 Подршка општим и локалним културним вриједностима и опредјељењима	C2: O4: П1 Опште и локалне културне вриједности и опредјељења	1. Дефинисање културне политике 2. Развијање и подстицање културних посебности дистрикта, локалних (мјесних) заједница, „квартова“ 3. Подршка уникатним програмима који дефинишу посебност културног идентитета Дистрикта на међународном нивоу 4. Унапређење простора за културне активности
	C2: O5 Солидарна стамбена изградња	C2: O5: П1 Социјално становање	1. Дефинисање појма „социјално становање“ 2. Утврђивање критерија учешћа у овом становању 3. Утврђивање обима ове врсте потреба
C2 ПОРАСТ СОЛИДАРНОСТИ И УНАПРЕЂЕЊЕ ФИЗИЧКОГ И МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА	C2: O5 Солидарна стамбена изградња	C2: O5: П2 Солидарна стамбена изградња за младе	1. Млади и образовани који желе да ступе у брак 2. Породице са малом дјецом 3. Стручњаци 4. Јавно-приватно партнерство 5. Кредитна, земљишна и комунална политика као субвенционирање стамбене изградње
	C2: O6 Ширење масовног и здравствено-рекреационог спорта	C2: O6: П1 Школски, аматерски и професионални спорт	1. Израда Закона о спорту
		C2: O6: П2 Простори за рекреацију	1. Израдити потребно урбанистичко рјешење 2. Путем инвестиција остварити потребна прилагођавања простора за рекреацију у граду

С3 ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	С3: О1 Успостављање система за осматрање квалитета ваздуха, воде, шуме, земљишта и нивоа буке	С3: О1: П1 Мјерење степена загађености животне средине	1. Мјерење загађености воде 2. Мјерење загађености ваздуха 3. Мјерење загађености земљишта 4. Мјерење нивоа буке
		С3: О1: П2 Провођење шумско узгојних радова и заштита шума	1. Шумско узгојни радови пошумљавања 2. Шумско узгојно радови његе и пошумљавања 3. Проглашење заштитних шума и шума са посебном намјеном
	С3: О2 Збрињавање комуналног и индустријског отпада	С3: О2: П1 Депонија комуналног и индустријског отпада	1. Пројектовање идејног рјешења за чврсти отпад 2. Изградња депоније или спалионице
	С3: О3 Смањење ризика од настанка удеса	С3: О3: П1 Израда катастра ризичних постројења	1. Доношење одлуке о изради катастра 2. Израда катастра 3. Утврђивање поступака и надлежности у случају хемијске хаварије
		С3: О3: П2 Утврђивање мјера безбједности транспорта опасних материја кроз град	1. Најављивање и праћење терета кроз град 2. Дефинисање мјера безбједности у случају хемијске хаварије
	С3: О4 Озелењавање и реконструкција централних градских зелених површина и паркова и повезивање са рубним приградским комплексима зеленила	С3: О4: П1 Озелењавање градских зелених површина	1. Хортикултурно рјешење
		С3: О4: П2 Реконструкција градских зелених површина	1. Замјена структуре стабала 2. Лијечење болесних стабала

С3 ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	С3: О4 Озелењавање и реконструкција централних градских зелених површина и паркова и повезивање са рубним приградским комплексима зеленила	С3: О4: П3 Веза градског парка са рубним зеленим површинама	1. Безбједно повезивање зелених површина у граду 2. Успостављање везе градског парка са рубним зеленим површинама 3. „Излазак“ на Саву
	С3: О5 Повећање степена заштите од поплава	С3: О5: П1 Регулација водотока	1. Регулација ријеке Брка и Зовичица, дужина око 3,60 км. 2. Регулација ријеке Теке, дужина око 3,1 км. 3. Регулација потока Близне на урбаном подручју

C4 РАЗНОЛИКОСТ ПРОСТОРНЕ СТРУКТУРЕ УЗ ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ОКОЛИНЕ			Брчко дистрикта БиХ 4. Санација однесених обала Рашљанског потока у насељу Рашљани 5. Уређење потока Јагоштица у насељу Шаторовићи
		C3: O5: П2 Реконструкција и изградња заштитних насипа	1. Реконструкција савског одбрамбеног насипа
	C4: O1 Различитост града	C4: O1: П1 Силуета града	1. Донијети одлуку о стварању силуете града 2. Расписати конкурс за идејно рјешење
		C4: O1: П2 Бренд града	1. Донијети одлуку о изради студије 2. Расписати конкурс за идејно рјешење
		C4: O1: П3 Студија урбане структуре града	1. Донијети одлуку о изради студије 2. Расписати конкурс за идејно рјешење
		C4: O1: П4 Студија јавних простора	1. Донијети одлуку о изради студије 2. Расписати конкурс за идејно рјешење
		C4: O1: П5 Заштићене зоне и објекти	1. Донијети одлуку о изради студије 2. Расписати конкурс за идејно рјешење
	C4: O2 „Излазак“ на Саву	C4: O2: П1 Урбанистичка и економска студија „Излазак града Брчко на Саву“	1. Доношење одлуке о изради студије 2. Израда студије

C4 РАЗНОЛИКОСТ ПРОСТОРНЕ СТРУКТУРЕ УЗ ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ОКОЛИНЕ	C4: O3: Закон о градској ренти	C4: O3: П1 Закон о градској ренти	1. Доношење одлуке о изради студије 2. Приједлог новог законског рјешења о ренти
		C4: O3: П2 Реализација Закона о ренти	1. Утврђивање инструмената за захватање ренте 2. Организација наплате ренте

C5 ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА, ПОЛИЦЕНТРИЧНОСТ, ИНТЕГРАЦИЈА	C5:O1 Унапређење информационог система администрације дистрикта	C5: O1: П1 Електронска управа	1. Информатичко оспособљавање и усавршавање запослених 2. Формирање компјутеризованих и ажурних база података са снажном програмском подршком 3. Израда јединственог регистра грађана, простора, привреде 4. Виртуелни шалтер-омогућавање грађанима да на једном мјесту предају захтјев и преузму рјешење
	C5: O2 Веће укључивање грађана у процес одлучивања	C5: O2: П1 Слободна грађанска иницијатива	1. Форум грађана 2. Редовна анкетна испитивања 3. Дигитална демократија
		C5: O2: П2 Пораст одговорности носилаца власти и руководиоца у управи	1. Повећање ефикасности у реализацији планова и пројеката 2. Повећање одговорности посланика у Скупштини Дистрикта 3. Повећање одговорности шефова одјељења у Влади Дистрикта
	C5: O3 Увећање буџетског капацитета	C5: O3: П1 Пораст учешћа нефискалних прихода у буџету дистрикта	1. Градска рента 2. Јавно-приватно партнерство 3. Својинска трансформација комуналних предузећа 4- Издавање у закуп

C5 ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА, ПОЛИЦЕНТРИЧНОСТ, ИНТЕГРАЦИЈА	C5: O4 Агенција за развој	C5: O4: П1 Оснивање и рад Агенције	1. Доношење одлуке о оснивању Агенције 2. Израда потребних нормативних аката и регистрација 3. Избор Савјета за развој 4. Отпочињање рада Агенције
	C5: O5 Завод за планирање, пројектовање и изградњу дистрикта	C5: O5: П1 Оснивање Завода за планирање, пројектовање и	1. Доношење одлуке о оснивању Завода 2. Израда нормативних аката и регистрација

		изградњу дистрикта	3. Избор органа управљања 4. Отпочињање рада Завода
--	--	--------------------	--

10. УПРАВЉАЊЕ СТРАТЕГИЈОМ

Стратегија је развојни оквир који је довољно узак да одржи основно усмјерење али и довољно широк да у себе прими нужне промјене које доноси вријеме. Таква, она је довољно оперативна да представља поуздану основу за израду бројних студија, планова, пројеката у поступку њеног реализовања. На другој страни она је довољно развојна да је у стању у себе уградити изазове из будућности посебно у дијелу утицаја из окружења.

Управљање Стратегијом значи заправо могућност њених пожељних промјена. Једним дијелом то може да се односи на промјену основних ставова и поставки изазваних промјенама у економској, демократској или политичкој сфери. У другом дијелу то може да дође и са стране приједлога неких значајних пројеката, који нису предвиђени у овој Стратегији.

Динамика реализације подразумијева избор приоритета за одређени плански период. Овдје се предвиђа да то буде једном годишње приликом усвајања буџета. Избори приоритета, те разлике у динамици реализације појединих циљева, отварају потребу остварења контроле овог поступка. Захтјев за што потпунијим остварењем свих дијелова Стратегије је основно полазиште ове контроле. Да би се ово остварило потребно је успоставити систем индикатора за мјерење успјешности остварења Стратегије. Градоначелник би једном годишње обавјештавао Скупштину о степену њеног остварења.

Поступак избора приоритета и контроле тог избора значи заправо непрекидан процес праћења у реализовању Стратегије. То су одговори на следећа питања:

- да ли и гдје се дешавају одступања од постављених циљева
- у којем времену се догодило одступање од постављених циљева
- да ли су се одступања догодила под утицајем спољних или унутрашњих фактора
- да ли су ова одступања пожељна и зашто.

Овим се отвара процес непрекидног осавремењавања и побољшања Стратегије и са њом везаних активности. Тако сложену појаву као што је четворогодишњи развој дистрикта Брчко БиХ није могуће сасвим поуздано предвидјети и описати. Потребно је омогућити да се измијењене околности односно нове развојне шансе нађу у оперативним измјенама Стратегије. Ово је кључна чињеница у управљању Стратегијом. Агенција за развој је институционална основа реализовања ове Стратегије.

